

Kunsten å veilede

Hvor hardt bør du dytte når stipendiaten skal opp og fram?

Side 12–17

Forskerforum har fått nye nettsider

Besøk www.forskerforum.no for daglige oppdateringer fra forskning og høyere utdanning.

Forskerforum

Nyheter Reportasje Kritikk og debatt Arkiv

Statsbudsjettet 2012: - De andre statsrådene misunner meg

Misnøyen i forsknings- og utdanningssektoren var høylydt etter at statsbudsjettet ble lagt frem. Selv er Tora Aasland fornøyd med vekst. [Les mer »](#)

Notiser

Utsetter studiene

Norske studenter er blant de eldste i Europa, viser en ny undersøkelse. [Les mer »](#)

Venter med nye studieplasser

- Vi har nok med å følge opp den økte

kapasiteten, sier Tora Aasland. [Les mer »](#)

Kraftig fall for UiB

Norske universiteter havner langt bak Norden i ny

universitetsrangering. [Les mer »](#)

Ingen penger til veksthus

UiO-rector håper nå på

løsning i revidert statsbudsjett. [Les mer »](#)

Last ned PDF av bladet

Flere falske vitnemålsfabrikker

- Ansetter for mange av sine egne

12: Forholdsregler

Få områder innenfor akademia er så privatisert som forholdet mellom veileder og stipendiat. Hvordan får man det til å fungere best mulig?

20: Samtalen

– Finansnæringen og mange økonomer hadde interesse av å hevde at det ikke kunne skje finanskriser, sier økonomiprofessor Erik S. Reinert.

26: Dialektene utfordrer språknormene

Hvor grammatisk feil er det greit at du snakker? Dialekter fra fem nordiske land er nå gjort tilgjengelig i en felles database.

4: Flere midlertidig ansatte

Akademia hadde allerede dobbel så høy andel midlertidig ansatte som landsgjennomsnittet. I 2011 økte andelen ytterligere.

5: Tror ikke på stordriftsfordeler

Skepsisen internt er stor mot landbruksministerens ønske om sammenslåing eller samlokalisering av NILF, Bioforsk og Skog og landskap på Ås.

6: Lekve demper tonen

Statssekretær Kyrre Lekves blogg har lenge vært stedet for krasse meninger. Ikke alle er like fornøyde med at han nå vil dempe ordbruken.

7: Ny Oslofusjon på gang

Arbeidsforskningsinstituttet (Afi) og Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (Nova) vil samarbeide med Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA).

8: Gaver til overs

Det er altfor ofte givene som bestemmer hva museene skal samle på. – Museene må lære å si nei, sier sjefkonservator.

9: Forsvaret hjelper deg ut

Norske forskere som vil ta med familien til utlandet, må stort sett ordne alt selv. I Forsvaret prioriteres derimot familiepolitikken.

FASTE SIDER

30: Historiske bilder

33: Leder

34: Kronikk

36: Bøker

38: Debatt

39: Gjesteskribent

41: Informasjon fra
Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 1/2012 – 44. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

JOURNALISTER: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no, AKSEL KJÆR VIDNES, akse.vidnes@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforsking/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Erik Norrud. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinfo Unique.

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 270

Rekordmange midlertidige i akademia

De midlertidig ansatte må stå for hele fleksibiliteten ved universiteter og høyskoler, mener Anders Kluge. Han går i femte året på midlertidig kontrakt.

– Det blir vanskelig å sette seg mål framover i tid, og jeg tenker stadig gjennom muligheten for å gjøre andre ting, selv om akademia er stedet jeg ønsker å være, sier Anders Kluge. Han er én av de mange tusen midlertidig ansatte ved norske universiteter og høyskoler. Kluge fylte nylig femti år, og har kontrakt fram til august. Arbeidsstedet er InterMedia, et senter ved Det utdanningsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.

– Jeg begynte her i 2007 i et ettårig engasjement, og så fikk vi nye prosjektmidler, slik at engasjementet ble forlenget, sier Kluge. Han har tidligere jobbet ti år ved Norsk Regnesentral, før han tok en doktorgrad i informatikk. De siste årene har han publisert flere artikler fra sin forskning innenfor IKT og læring, han leder nettverk og deltar i prosjekter med midler fra både EU og Forskningsrådet. I tillegg veileder han to stipendiater.

– Det oppleves litt merkelig å ha en kortere tidshorisont enn stipendiaten man veileder, innrømmer Kluge.

Tallene stiger

Ferske tall fra Database for statistikk om høgere utdanning (DBH) viser at akademia, som fra før av har dobbelt så høy andel midlertidig ansatte som landsgjennomsnittet, øker prosentandelen midlertidige også i 2011. Gjennomsnittet for universitetene og høyskolene er 18,8 prosent når stipendiatene og postdoktorene ikke er medregnet – 22,4 prosent ved universitetene og 15,1 prosent ved høyskolene. Universitetet i Tromsø (UiT) peker seg ut med 31,8 prosent midlertidig ansatte.

Hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved UiT Ellen Karoline Dahl er skuffet over utviklingen og har bedt ledelsen om tallmateriale for de enkelte enhetene.

– Ledelsen sier at eksterntfinansiering er

Midlertidighet i akademia

Andelen midlertidig ansatte – utviklingen fra 2010 til 2011:

- universiteter: økning fra 21,6 til 22,4 prosent
- statlige høyskoler: uendret på 15,1 prosent
- vitenskapelige høyskoler: økning fra 16,8 til 18,2 prosent
- kunsthøyskoler: økning fra 46,9 til 50,8 prosent

Kilde: tall innrapportert fra institusjonene til DBH

– Vi ber departementet om å komme med tiltak overfor UiT, sier Ellen Dahl, Forskerforbundet ved UiT.

årsaken til at folk holdes på midlertidige kontrakter, men samtidig øker andelen midlertidige i de teknisk-administrative stillingene, og dette bekymrer oss. Nå ber vi departementet om å komme med tiltak overfor UiT, sier Dahl.

– Trenger fleksibiliteten
Ifølge Anders Kluge ved UiO er den høye andelen midlertidig ansatte ved universitetene et symptom på at arbeidsgiver håndterer eksterne midler som en usikker finansiering – mens det i virkeligheten er en økende og forutsigbar inntekt. I 2012 vil den utgjøre 25 prosent av inntektene ved UiO – tilsvarende andelen midlertidige blant de vitenskapelig ansatte. Resultatet er negativt for både forskere og universitetet.

– De midlertidige får problemer med å delta i organisasjonsutviklingen og utvikling av for eksempel internasjonale forskernettverk, fordi man alltid står med ett bein utenfor systemet, sier Kluge. Han mener noe av årsaken finnes hos de fast ansatte.

– De fast ansatte er i prinsippet uoppsigelige, og i en viss forstand også ustyrlige med hensyn til egen forskningsagenda. Ledelsen sentralt eller

ved en enhet trenger visse styringsmuligheter for å gjennomføre en strategi, og da blir det ofte den midlertidige staben som utgjør fleksibiliteten, sier Kluge.

– Frivillighetslinja har ikke gitt resultater, sier Jon Iddeng i Forskerforbundet.

FOTO: ERIK NORRUD

Fortrinnsretten

Etter det Forskerforum erfarer, stiller både Universitetet i Tromsø og Universitetet i Oslo seg åpne for å gjøre midlertidige vitenskapelige stillinger permanente. Spørsmålet er hvorvidt fast ansatte forskere som tidligere har vært midlertidige på grunn av eksternt finansiering, skal ha fortrinnsrett til nye ledige stillinger – slik andre fast ansatte har i dag. Det regjeringsoppnevnte Rindalutvalget har anbefalt fast ansettelse for oppdragsforskere, men flertallet ville da avvike fortrinnsretten.

– Aasland har lagt seg på frivillighetslinja, men det virker ikke som om dette fungerer. Systemet har tilstrekkelig fleksibilitet som det er. Alle andre enn oss virker overrasket over at antallet midlertidig ansatte stiger, men vi har sett at det ikke har blitt satt i verk tiltak lokalt, sier Jon Wikene Iddeng, rådgiver i Forskerforbundet.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

«Grønn allianse»:

Tvinger sammen institutter

Landbruksministeren står uten dokumentasjon på synergieffekter når Nilf, Bioforsk og Skog og landskap samles på Ås.

– Vi har ikke sett noen referanser til faglige utredninger i det hele tatt, sier Frode Veggeland, tillitsvalgt for Akademikerne ved Nilf, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning. I høst fikk instituttet et brev fra statsråd Lars Peder Brekk om at instituttene til Landbruks- og matdepartementet (LMD) skal samlokaliseres på Ås og eventuelt fusjoneres. Brevet kom som lyn fra klar himmel på de ansatte, som har arbeidssted i Oslo.

– Det får store konsekvenser for de ansatte å flytte, og det kan få store konsekvenser for virksomheten til Nilf. Dette har ikke blitt utredet før vedtaket, sier Stig S. Gezelius, Forskerforbundets tillitsvalgte ved Nilf.

Ingen diskusjon

Brevet fra Brekk gikk til Bioforsk, Nilf, Norsk institutt for skog og landskap, Veterinærinstituttet og Norsk senter for bygdeforskning. De tre første skal ifølge departementet samarbeide tett på Ås – enten som selvstendige organer med felles funksjoner eller fusjonert til ett selskap. I tillegg skal de samarbeide tett med Veterinærinstituttet og Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB), noe også stiftelsen Bygdeforskning skal gjøre, ifølge planen.

De tillitsvalgte ved Nilf ba i høst departementet om et dokumentert vedtak om flytting. Svaret fra statsråden var at han har fattet en beslutning med begrunnelsen at dette vil skape synergier og styrke den landbruksrettede forskningen, noe som igjen vil bedre forskningens konkurransekraft.

Samme som Nofima

Eierdepartementene brukte en tilsvarende begrunnelse da Akvaforsk, Fiskeriforskning, Matforsk og Norconserv ble til Nofima i 2008. Synergieffektene har imidlertid uteblitt, og sviktende økonomi førte til kraftig nedbemanning i 2011. Nå frykter de ansatte i LMDs institutter samlokalisering og sammenslåing.

– Begrunnelsen for samlokalisering kommer i én setning, og vi setter spørsmålsteget ved denne prosedyren fra departementet, sier Gezelius. Ifølge embetsverket har Brekk fattet en politisk beslutning uten å gjennomføre en vanlig høringsprosess. I framtiden skal departementet lyse ut en samfunnsøkonomisk analyse av to scenarier: samlokalisering med selvstendige selskaper og samlokalisering med sammenslåing.

– Jeg setter spørsmålsteget ved at konsekvensene av flytting ikke skal utredes. Det normale og fornuftige vil være å gjennomføre en høring om flyttespørsmålet, sier Gezelius.

Trosser Sponheim-utredning

Høsten 2010 ledet Lars Sponheim en utred-

Landbruks- og matdepartementet har vedtatt å flytte Nilf til Ås. Bildet viser UMB.

FOTO: HÅKON SPARRE, UMB

ning av LMDs forskningsinstitutter i regi av Forskningsrådet. En vitenskapelig komité bestående av svenske og danske akademikere konkluderte med at instituttsektoren er geografisk fragmentert og med fordel kan inngå i større organisasjoner. I tillegg blir mange forskere for lenge på samme arbeidssted, den internasjonale publiseringen er for liten, og eierstrukturen utfordrer habilitet og integritet.

Sponheim konkluderte med at LMD bør utvikle et omfattende og tett samarbeid mellom sine institutter og UMB. Samtidig vurderte komiteen at sammenslåinger eller en samlet konsernstruktur ikke utløser vesentlige synergier eller sikrer kritisk masse. Derimot anbefaler komiteen et gjensidig forpliktende samarbeid mellom selvstendige institusjoner, etter modell av Wageningen University & Research centre i Nederland, som har fellesfunksjoner for Wageningen University og en serie institutter i randsonen. Man anbefaler videre at Bygdeforskning knytter seg tettere opp mot NTNU i stedet for Ås.

– Heller finansiering

Direktør Egil Petter Stræte i Bygdeforskning sier til Forskerforum at gjennomgangen av instituttsektoren så langt ikke har påvist noen klare stordriftsfordeler som kan underbygge vedtaket om samlokalisering.

– Jeg har liten tro på at strukturelle endringer som organisering og selskapsformer gir bedre

forskning. Vi har sett at slike prosesser har ført til mye støy i andre tilfeller – uten at vi har noen klare analyser på at det virker. Synergier som er særlig knyttet til flerfaglig samarbeid, må basere seg på at institusjoner legger til rette for at enkeltforskere finner hverandre. Dette klarer vi selv, sier Stræte. Han mener det beste LMD kan gjøre for å forbedre den forskningen departementet er ansvarlig for, er å bidra med langsiktig forskningsfinansiering.

LMD har ikke kommet tilbake til Forskerforum på skriftlige spørsmål i saken.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Grønn instituttfusjon

- Landbruks- og matdepartementet (LMD) har varslet enten sammenslåing eller bare samlokalisering av Nilf, Bioforsk og Skog og landskap på Ås.
- LMDs begrunnelse er synergieffekter og større konkurransekraft, men vedtaket er ikke dokumentert.
- I september 2011 varslet statsråd Lars Peder Brekk at Nilf skal flyttes til Ås, uten foregående høring. Vedtaket møter motstand fra ansatte i Nilf, som ligger i Oslo.

Varsler endret tone

Statssekretær Kyrre Lekve beklager beskrivelsen av sentrale aktører i forskningspolitikken, men mener de også kan roe seg.

– Jeg har mye kontakt med mange mennesker og har fått tilbakemelding om at noen av bloggene mine har vært for hardtslående. Da syns jeg det er fornuftig og riktig å justere det.

Det sier statssekretær for Tora Aasland i Kunnskapsdepartementet (KD), Kyrre Lekve (SV), til Forskerforum.

Bloggen «Lekves lettelsler» har i lengre tid vært kjent som en arena for statssekretærens krasse uttalelser om forskningspolitikk. Før jul skrev Lekve imidlertid i et innlegg at «politiske meninger har krav på respekt uansett hva jeg mener om dem, og skal ikke karakteriseres. Jeg skal stille større krav til meg selv om saklighet når det gjelder politikk. Det er riktig at det stilles større krav til den som representerer makta».

– Hårsår sektor

Justeringen kom etter at han hadde skrevet at det var «idiotisk» av Unio å kreve gjeninnføring av tidsfrist for målet om å bruke tre prosent av BNP på forskning. Det møtte kritikk fra blant andre leder av Forskerforbundet Bjarne Hodne, som i en pressemelding sa at forbundet reagerte på at «en representant fra regjeringsapparatet omtalte eget forskningsmål på dette viset». Lekve skriver også at det var en misforståelse som gjorde at han beskrev en uttalelse om Tora Aasland fra Bjarne Hodne som «uhyre upresis, nedlatende og misvisende».

Politisk analytiker Aslak Bonde syns Lekves utspill om en ny linje er pussig, og skjønner ikke helt at det er behov for noen endring.

– Det er da fælt så hårsåre de er i denne sektoren. Det er sånn retorikk jeg leser hele tiden. Når han sier at Hodne er uhyre upresis, nedlatende og misvisende, så er det litt sterkere ord enn jeg er vant til, men ikke veldig, sier Bonde.

– Gikk ikke for langt

En som fryder seg over ordbruken og ønsker mer hardtslående blogging fra statssekretæren, er Paul Chaffey, som er administrerende direktør i NHOs forening for kunnskaps- og teknologibedrifter Abelia. Han har tidligere vært SV-politiker, men har skiftet side i politikken.

– Jeg opplever ikke at han går altfor langt, for det er mye morsommere med en blogg som har klare og tydelige synspunkter. Jeg håper det blir det også i fremtiden, sier Chaffey.

Overfor Forskerforum utdypes Lekve at han mener sektoren og KD jobber for samme sak og det er grunn til at begge parter bør passe på språkbruken.

– I denne sektoren deler man i stor grad ambisjoner. Vi ønsker å øke forskningsinnsatsen, og vi ønsker høyere kvalitet i høyere utdanning. Men når vi har oppnådd små, men positive

– Jeg har mye makt og innflytelse, og det stiller krav til meg, sier statssekretær Kyrre Lekve.

– Det er mye morsommere med en blogg som har klare og tydelige synspunkter, sier Paul Chaffey.

resultater, blir det ofte fremstilt som tap fordi man ikke har oppnådd det primære. Det er viktig å forstå forskjellen mellom det ideelle og det positive, sier Lekve.

– Spesielt for forskning

Aslak Bonde syns det er en særegenhet ved forskningssektoren at man skal være vennskapelige fordi man har samme interesser.

– Jeg kan ikke tenke meg at man gjør det innen barnevernsdebatten, for eksempel. Der er den politiske kampen beinhard, og det er ingen som sier at man har felles interesser og derfor ikke kan slåss og bruke stygge ord om hverandre. Det kan hende at Lekve har fått så mye kritikk at han måtte be om pent vær, sier Bonde.

– Hersketeknikk

Chaffey forstår at tonen iblant kan bli for tøff for regjeringspolitikere som aldri får ros og bare får kjef, men han reagerer på at Lekve kombinerer beklagelsen med uttalelser som at Lekve ikke vil vike på at «sjefen skal behandles med respekt».

– Det ligger mye hersketeknikk i dette. Hvorfor skal hun det? Det er Tora Aasland som er politisk ansvarlig. Han ender opp med å sende

utfordringen tilbake til sine lesere, så man kan jo si at det ikke er så mye for å beklage som det er for å få en sober tone inn i debatten, sier Chaffey og får delvis rett av Lekve.

– Ofte bruker interesseorganisasjonene tilsvarende ord som opposisjonen. Når Akademikerne karakteriserer budsjettet som et havari, syns jeg det er merkelig. Det er en ordbruk det ikke er dekning for. Men la meg understreke at dette er selvkritikk. Det er jeg selv som mener at jeg må justere. Innlegget mot Unio er helt feil, og det beklager jeg. Det er en måte å argumentere på som jeg angrer på. Jeg blir opphisset når jeg opplever at de bruker sterke ord, og blir fristet til å ta igjen. Men det har jeg bestemt meg for ikke å gjøre, sier han.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Fusjon:

Forbereder seg på trangere tider

Høgskolene i Oslo og Akershus har knapt rukket å slå seg sammen før nye institusjoner inviteres til ekteskap. To takker ja.

– Konkurransen i oppdragsforskningsmarkedet blir bare hardere og hardere. Vi tror at betingelsene for å være konkurransedyktige vil være bedre innenfor universitets- og høyskolesektoren enn utenfor.

Det sier daglig leder ved Arbeidsforskningsinstituttet (Afi) Arild H. Steen. Instituttet har sammen med Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (Nova) takket ja til å samarbeide med Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA).

– Må bli større

Ifølge en felles utredningsrapport står de tre institusjonene overfor valget om å inngå et formelt samarbeid eller fusjonere.

Forskerforbundets lokallag ved høyskolen har ytret skepsis mot fusjon. Årsaken er at institusjonen fortsatt jobber med å få bitene på plass etter sammenslåingen av Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus, som fusjonerte til HiOA 1. august. For forskningsinstituttene kan en sammenslåing være nødvendig for å overleve. Arild H. Steen ved Afi mener oppdragsmarkedet instituttsektoren henvender seg mot, står overfor endringer som krever langt større organisasjoner enn i dag.

– Vi tror at det styrker vår forskning fremover. Det er et poeng med størrelse i oppdragsforskningsmarkedet. Større enheter vil ha større evne til å ta risiko i søknadsprosessene.

– Store endringer

Steen mener at markedet som forskningsinstituttene opererer i, er i ferd med å bli tøffere, og at det er viktig for Afi å posisjonere seg. Forskningsprosjektene som utlyses, blir stadig større og krever større forskningsgrupper enn Afi har i dag, for å kunne få oppdraget.

– I det internasjonale markedet kreves det størrelse for å være med i konkurransen. Der har universitets- og høyskolesektoren mye bedre økonomiske betingelser enn instituttsektoren. Det gjelder også programforskningen i Norge, som legger opp til større utlysninger og større prosjekter enn tidligere. Vi ser også en tendens til at offentlig sentralforvaltning insourcer deler av utredningstjenestene til egne kompetanseenheter og dokumentasjonsenheter. Dermed blir dette markedet borte for instituttsektoren. Alt dette tror vi vil fremtvinge strukturendringer i sektoren, sier Steen.

Styrket universitetssøknad

Å få en styrket organisasjon er også målet for Høgskolen i Oslo og Akershus, som har invitert i alt seks frittstående samfunnsvitenskapelige forskningsinstitutt til å fusjonere. Nova og Afi

Fra før er Afi lokalisert ved HiOAs lokaler i Oslo. Snart kan Nova slå følge om institusjonene fusjonerer.

er de eneste som har svart ja på invitasjonen til å utrede mulighetene. Høgskolen håper at samarbeid med forskningsinstituttene vil bidra til å utvide forskningsporteføljen og styrke doktorgradsutdanningene. Det vil komme godt med når høyskolen etter planen skal søke universitetsstatus i 2014. Nye krav til universitetsstatus innebærer ikke bare at høyskolen må ha et visst antall doktorgrader, men også at miljøene må være sterke. Som nytt universitet kan de heller ikke håpe på bedret finansiering fra staten. Økt inntjening gjennom instituttene vektlegges også.

– Vi ønsker med dette å bygge opp vår FoU-satsing fordi våre utdanninger i økende grad er forskningsbasert. Samtidig trenger vi kompetanse på å hente inn eksterne forskningsmidler fra blant annet Forskningsrådet og EU, noe som krever stadig mer robuste fagmiljøer, sier dekan for Fakultet for samfunnsfag Dag Jenssen.

Fusjonstrøtte

Han har ledet utredningsarbeidet som nå er sendt ut på høring blant de ansatte, som så langt

ikke er udelt positive. I rapporten som evaluerer mulige samarbeidsformer for institusjonene, tar representanten for fagforeningene ved høyskolen, Erik Døving, dissens på forslaget om sammenslåing, men støtter samarbeid. Døving, som er tillitsvalgt i Forskerforbundet ved HiOA, mener det er altfor tidlig å inngå en ny fusjon når høyskolen fortsatt jobber med den pågående fusjonen. Samtidig mener han at institusjonene er for forskjellige.

– Oppdragsinstitutt har en annen driftsform enn høyskolen. De har en grunnfinansiering på 15–30 prosent, og den enkelte forsker må skaffe seg forskningsmidler selv. Vi er i praksis fullfinansiert også på lengre sikt, mens instituttene trenger større fleksibilitet og er mer utsatt for svingninger i markedet, sier Døving.

Høringsfristen er satt til begynnelsen av mars, og styret tar sikte på å behandle en vedtakssak innen måneden er over.

– Det er et poeng med størrelse i oppdragsforskningsmarkedet, sier daglig leder i Afi Arild H. Steen.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Kulturhistoriske museum:

– Må lære å seie nei

Du ventar kanskje at museet tek imot den dyrebare samlinga di. Men no skal musea setje foten ned.

– Ofte er det gjevarane som bestemmer kva museet skal samle på. Gjevarane har si eiga oppfatning av kva som er viktig. Dei har også ein tendens til å gje oss ting vi allereie har, og det kan jo bli eit problem, seier konservator Bjørn Bækkelund ved Norsk Skogmuseum.

For samlingane i norske museum berre veks, og som Forskerforum skreiv i førre nummer, fløymer magasina over av gjenstandar som berre blir liggande.

Planlaus innsamling

– Musea må lære seg å seie nei til gåver. Det er viktig å ha ei reflektert haldning til kva ein skal ta inn i samlingane, seier Inger Jensen, sjefkonservator ved Norsk Folkemuseum.

Ho har vore leiar for ei arbeidsgruppe som vart sett ned av tidlegare ABM-utvikling, og som har sett på innsamlingsproblematikken ved dei kulturhistoriske musea under Kulturdepartementet.

– Innsamlinga i dei kulturhistoriske musea auka med 25 prosent i perioden 2001 til 2008, og med eit slikt tempo vil samlingane vere dubla i løpet av 30 år. Dette er urovekkande, fordi kvar gjenstand er svært kostnadskrevjande, seier Jensen, som fortel at arbeidsgruppa har kome med mange ulike tilrådingar i den nye rapporten «Samhandling og arbeidsdeling ved dokumentasjon og innsamling i kulturhistoriske museer».

– Vi har studert samlingsplanane ved musea, og det er tydeleg at svært mykje av nyinnsamlinga skjer uavhengig av planar. Difor bed vi musea om å vere meir forsiktige med å passivt ta imot gåver. Vi tilrår heller ikkje akutte redningsaksjonar, til dømes av gamle hus, seier Jensen.

– Mange blir skuffa

Bækkelund ved Norsk Skogmuseum meiner det har vorte lettare å takke nei til gjenstandar i dag.

– Vi kan gå inn i databasen og raskt finne ut kva museet har frå før. Om eg finn gjenstanden der, er det også lettare å forklare overfor gjevaren at vi allereie har denne i samlinga. Fordelen ved Skogmuseet er at vi samlar innanfor eit smalt felt: skogbruk, jakt, innlandsfiske og friluftsliv.

– Det største problemet for oss er gjenstandar som er så digre at vi ikkje får dei inn i huset, som til dømes hogstmaskiner. Dei kom til Noreg på slutten av 70-talet, og eg trur at både publikum og museumstilsette i framtida vil bebreide oss om vi ikkje skaffar oss ei slik maskin, seier han.

Jensen ved Folkemuseet meiner alle museum må bli bevisste på kva profil dei skal ha.

– Her ved Folkemuseet legg vi vekt på norsk daglegliv i heimen og innvandring til Noreg. Når vi skal innreie eit hus, går vi aktivt ut og etterlyser gjenstandar. Men vi får også svært mange tilbod om gåver. På ei veke fekk vi blant

– Musea må snakke meir saman, seier Inger Jensen ved Norsk Folkemuseum.

anna spørsmål om å ta imot ei spisestove frå 1950-talet, eit bunadbelte og ei folkevognboble frå 1967. Då må vi vurdere kva som er interessant for museet, for vi ønskjer å ta skikkeleg vare på det vi tek inn.

Ho fortel at museet ofte må be gjevaren om å kontakte andre museum.

– Mange blir skuffa. Men nettopp difor er det så viktig at musea har innsamlingsplanar og inntakskomitear, for då er det lettare å seie nei. Ein inntakskomite sikrar også vurderinga av nye gjenstandar.

Må snakke saman

Jensen fortel at stadig meir materiale blir samla

Ny rapport

Ei arbeidsgruppe tilrår at dei kulturhistoriske musea bør:

- finne sitt eige særpreg
- ikkje la seg styre av gjevarane
- utarbeide samlingsplanar
- opprette inntakskomitear
- samarbeide om arbeidsdeling

inn frå vår eiga tid.

– Samtida er utgangspunktet for innsamling i dag, og i 2010 var heile 43 prosent av innsamla gjenstandar frå samtid eller nær fortid. Problemet er at det fort blir enorme mengder av nytt materiale.

Ho fortel at det i museumsverda i lang tid har vore ein diskusjon om avhending, og om det går an å gje bort gjenstandar frå samlinga.

– Det er mogleg å overføre eigedomsretten til andre museum i det nasjonale museumsnettverket under Kulturdepartementet. Men det viktigaste er at musea låner av kvarandre. Dei må snakke meir saman og samarbeide om innsamlinga, elles vil mange museum bli veldig like. Musea må finne ut kva særpreg dei har, og kva som skil deira samling frå andre.

Ho meiner Kulturrådet bør ta større ansvar for å koordinere innsamling og samlingsutvikling i norske museum.

– Kulturrådet har etablert over tjue ulike museumsnettverk rundt i landet, og vi har foreslått at dei får ansvar for å ta opp problematikken. Det er viktig at Kulturrådet no følgjer opp og set innsamling på dagsordenen.

AV JOHANNE LANDSVERK

Prioriterer familiepolitikken

Forsvaret har fått til det norsk akademia ikke har klart: å lage et nasjonalt opplegg for ansatte som vil ha med familien ut i verden.

– Hadde det ikke vært så greit å få med familien, tror jeg langt færre ville vært interessert i å reise ut.

Det sier Marianne Mjelde Knutsen, Norges eneste kvinnelige jagerflyger, stasjonert på Ørland hovedflystasjon. I 2009 dro hun med ektefelle og barn til Montgomery i Alabama, USA, for å gå en videregående officersutdanning. Hva som måtte fikses av praktikaliteter, hadde arbeidsgiver allerede oversikt over da hun fikk plass på utdanningen. Slik ble utfordringene langt færre enn hva Forskerforum i nr. 10/2011 kunne fortelle at norske forskere må hanskens med om de vil følge opp institusjonenes ønsker om økt internasjonalisering.

Kompenserte økonomisk

– Jeg fikk en smørbrødtype fra det norske forsvaret over alt som måtte ordnes, vi fikk kontakt med ambassaden for å få vite hvilke papirer som behøvdtes for visum og oppholdstillatelse, og Forsvaret leide et møblert hus til oss.

Ikke minst fikk familien økonomisk kompensasjon for ektefellens tapte inntekt og merutgiftene ved utenlandsoppholdet.

– Hvor mye du får, avhenger av en del faktorer, blant annet hvilken grad du har. Dagens satser er ca. 300 000 for at ektefelle kan være med, og rundt 40 000 per barn. Mannen min jobber også i Forsvaret, og derfor var det ikke så vanskelig for ham å få permisjon uten lønn.

Lokalt støtteapparat

Forsvaret vurderte de statlige skolene i Alabama som for dårlige og dekket derfor også privatskole for Mjelde Knutsens barn. Også barnetrygden, pensjonspoengene og forsikringene gjennom Nav fulgte med til USA.

– Av skattemessige årsaker valgte vi å ikke leie ut huset hjemme i Norge, og vi var for kort tid borte til at det var et poeng i å selge bilen og slikt. Det er klart at selv om vi fikk økonomisk

Jagerflyger Marianne Mjelde Knutsen fikk god hjelp da familien ble med til USA.

ILLUSTRASJONSFOTO: FORSVARETS MEDIESENTER

kompensasjon, hadde vi mindre å rutte med der borte enn om vi hadde blitt værende i Norge og begge hadde jobbet.

Ettersom det er så mange fra Norge i USA, har det norske forsvaret opprettet et eget støtteapparat der.

– Vi kunne ta kontakt når det måtte være, med for eksempel økonomi- eller administrasjonsoffiseren, og en gang i måneden sendte vi inn utgifter vi hadde hatt, til refusjon.

Nasjonalt ansvar

I norsk akademia er det den enkelte institusjon som i større eller mindre grad hjelper til med praktiske utfordringer når norske forskere drar utenlands. I Forsvaret ligger ansvaret for tilretteleggingen på nasjonalt nivå.

– Det har funnet sted en dreining de siste årene i Forsvaret der familiepolitikk prioriteres stadig høyere. Har du det bra hjemme, har du det også bra på jobb, og omvendt. De aller fleste ønsker å ta med familien når de får stilling utenlands over flere år, i land der Forsvaret tillater at familien blir med. Med en god familiepolitikk blir det mer attraktivt å søke stilling utenlands, og vi

får dermed et større rekrutteringsgrunnlag, sier Sissel Eide Fremstad. Hun er familiekoordinator i Luftforsvaret.

Ga mersmak

Tilfeldighetene ville ha det til at Marianne Mjelde Knutsens mann kom inn på samme utdanning etter henne, så til sammen ble de værende i Alabama i to år.

– Jeg hadde absolutt gjort noe tilsvarende igjen, sier hun.

AV SIRI LINDSTAD

Forsvarets familiepolitikk

- Forsvarspersonell som tar med seg familien til utlandet, får kompensasjon tilsvarende vel 300 000 for ektefelle og vel 40 000 per barn.
- Lokale økonomi- og administrasjonsoffiserer hjelper til med papirarbeidet.
- Forsvaret ordner bolig og betaler eventuell skole.

– Mobilitet er ubehagelig

Et lite spark bak. Det er muligens det norske forskere behøver, ifølge Friederike Hoffmann.

– Når utenlandske forskere klarer å flytte på seg, er det ikke fordi alt er så mye mer tilrettelagt for dem, men fordi de ikke har noe valg. De bare må, om de skal få jobb, og det til tross for at mobilitet stort sett er både krevende og ubehagelig.

Det sier Friederike Hoffmann, førsteamanuensis ved Senter for geobiologi og seniorkonsu-

lent ved Geofysisk institutt ved Universitetet i Bergen. Hun mener at forskning ikke fungerer uten internasjonal mobilitet, og har selv flyttet fra Tyskland til Norge. Også samboeren fikk jobb i Bergen.

En stor del av verdens forskere er påtvunget en mobilitet som norske forskere slipper, ettersom de fleste før eller siden får seg jobb her til lands, er Hoffmanns poeng.

– Den norske diskusjonen er mye preget av klaging – fra begge parter. Forskningsrådet og institusjonene klager over at norske forskere

ikke kommer seg til utlandet, mens norske forskere klager over at alt er så vanskelig. Selvfølgelig har jeg ikke noe imot at forholdene legges mest mulig til rette, både for norske forskere som reiser ut, og for oss som kommer til Norge. Men kanskje må norske forskere få et lite spark bak, om noe skal skje. Man kunne kanskje tenkt seg at man ikke fikk fast jobb i Norge om man ikke hadde et års utenlandserfaring, eller noe lignende.

Se også Hoffmanns leserbrev, side 39.

Mest fornøyde med seg selv

■ Vitenskapelig ansatte ved norske universiteter og høyskoler mener undervisernes kompetanse og studiets innhold holder høy kvalitet. Studentene mener derimot at veiledningen er svak og undervisningskvaliteten middels. Det kommer frem i et nytt kvalitetsbarometer fra Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (Nokut). – Både studenter og ansatte er mest fornøyde med seg selv og minst fornøyde med det andre har makt over, uttaler statssekretær i Kunnskapsdepartementet Kyrre Lekve til Aftenposten.

Samarbeider tettere

■ Universitetene i Agder, Nordland og Stavanger har inngått en forpliktende avtale om et tettere samarbeid for å utvikle profesjonsutdanningene i Norge, skriver Universitetet i Stavanger i en pressemelding. De tre universitetene har lange tradisjoner for å utdanne førskolelærere, lærere, sykepleiere, sosionomer, barnevernspedagoger og andre velferdsstatsprofesjoner. – Gjennom den nye samarbeidsavtalen vil vi bidra til å styrke disse utdanningene og profesjonsrelevant forskning, uttaler rektorene.

FOTO: STATSBYGG

Bygger nytt på Ås

■ Byggeprosjektet som skal legge til rette for samlokalisering av Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) og Norges veterinærhøgskole, er kommet et steg videre. Kunnskapsdepartementet har gitt Statsbygg i oppdrag å ha et forprosjekt ferdig i oktober 2012. – Oppdragsbrevet er en gledelig melding til alle på UMB om at det store prosjektet går fra skissefasen og over i forprosjektfasen, sier rektor Hans Fredrik Hoen ved UMB. Nye lokaler for Senter for husdyrforskning blir også inkludert i prosjektet.

Kritiserer kvinneløft

■ I årets lokale lønnsoppgjør ved NTNU blir kvinner i toppstillinger favorisert, og alle kvinnelige professorer får mer enn sine mannlige kollegaer. Lønnspolitikken får nå kritikk for å være mannsdiskriminerende. – Dette er i strid med likestillingsloven og ulovlig, hevder NTNU-professor Per Morten Schiefloe i et leserbrev til Universitetsavisen. Han vil sende saken til Likestillings- og diskrimineringsombudet. NTNUs likestillingsrådgiver forsvarer at kvinner som gruppe blir favorisert.

Diakonforskere beholder sikkerhetsnett

■ Ansatte som blir overtallige på Diakonhjemmet Høgskole, slipper å bli stående pengeløse igjen. Høgskolen har snudd i saken om vartpenger for de som sies opp i nedbemanningsprosessen høyskolen er inne i. Vartpengeordningen er en ventelønnsordning for private organisasjoner med medlemskap i Statens pensjonskasse. Ordningen skal sørge for at ansatte som sies opp, får utbetalt 66 prosent av lønna dersom de ikke får ny jobb etter oppsigelsen. I november mente de ansatte at de var omfattet av ordningen, mens ledelsen mente den var avvirket. Styret har nå snudd i saken til nedbemanningen er gjennomført.

Mest mobile ved UiS

■ Mens 60 prosent av doktorgradsstudentene ved Universitetet i Stavanger (UiS) tar et studieopphold i utlandet, er gjennomsnittet på landsbasis rundt 45 prosent, viser en undersøkelse utført av Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU). – Dette henger sammen med en målrettet satsing på internasjonalisering over tid, sier UiS-rector Marit Boyesen til SIU. I undersøkelsen kommer det fram at antall ph.d.-kandidater som tar studieopphold i utlandet, ser ut til å synke.

FOTO: UNIO/JON T. MERG

Folkestad gjenvalgt

■ Anders Folkestad fortsetter som leder for Unio, hovedorganisasjonen der Forskerforbundet er med. Folkestad har vært leder for Unio helt siden stiftelsen i 2001, og i desember 2011 ble han gjenvalgt for to nye år. Eli Gunhild By, nyvalgt leder av Norsk Sykepleierforbund, er valgt til ny nestleder i Unio.

Grunnforskning står sterkt

■ En internasjonal studie viser at grunnforskningen står sterkere i Norge enn i andre land. Det kommer fram i en rapport fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (Nifu). 45 prosent av de norske universitetsforskerne oppga i 2008 at de i høy grad drev grunnforskning eller teoretisk forskning som ikke umiddelbart kan anvendes til nyttige formål i samfunnet. Bare 25 prosent definerte forskningen sin som i høy grad anvendt eller praktisk orientert.

Pris til Sintef-forskere

■ Forskerne Magne Runde og Niklas Magnusson ved Sintef har fått en prestisjetung europeisk innovasjonspris som er innstiftet av Den europeiske organisasjonen for forskningsinstitutter (EARTO). 350 institusjoner som utfører oppdragsforskning og teknologioverføring for næringsliv, interesseorganisasjoner og offentlig sektor, er med i EARTO. Forskerne fikk prisen for sitt arbeid med høytemperatur-superledere, som blant annet kan anvendes i havvindmøller, melder Sintef på sitt nettsted.

Ser på alternativ til Bjørvika

■ Styret ved Universitetet i Oslo har opna opp for å diskutere alternativ til eit nytt Kulturhistorisk museum i Bjørvika. Den nye museumsdirektøren Rane Willerslev seier til Uniforum at Bjørvika ikkje er forkasta, men at løysinga har så mange ukjende faktorar, blant anna om vikingskipa kan flyttast frå Bygdøy, at ein må vurdere fleire løysingar. Han seier flytteplanane har ført til stillstand ved museet, men vedtaket gjer at museet no kan begynne å fokusere på det kreative.

UiT på kvinnetoppen

■ Universitetet i Tromsø (UiT) har flest kvinner i professorstillinger i 2011. Mens 27,4 prosent av professorene ved UiT er kvinner, er andelen 26 prosent ved Universitetet i Oslo, viser tall fra Database for statistikk om høgre utdanning. UiT har som mål å få 30 prosent kvinner i vitenskapelige toppstillinger innen 2013. – Vi er blant de aller beste i Vest-Europa, sier prorektor Curt Rice til UiTs nettsted. Han mener den gode rekrutteringen er en konsekvens av målrettet arbeid.

27,4 %

Universitetet i Tromsø

26 %

Universitetet i Oslo

Samarbeid om psykisk helse

■ Høgskolen i Buskerud (HiBu) og Modum Bad har inngått en samarbeidsavtale for å styrke sine egne forskningsmiljøer innen psykisk helse. Partene forplikter seg til å tilrettelegge for forskning, fagutvikling og annet samarbeid først og fremst mellom HiBus Institutt for forskning innen psykisk helse og rus og Modum Bads forskningsinstitutt. Rektor Kristin Ørmen Johnsen ved HiBu tror høgskolen med dette vil stille sterkere for å få etablert en doktorgradsutdanning innen helsefag.

Strekker artene

■ NTNU Vitenskapsmuseet leder det norske bidraget til the International Barcode of Life Project (iBOL), som er verdens største prosjekt innen biologisk mangfold, der 27 land deltar. 16 norske institusjoner som arbeider med biologisk mangfold, er med i nettverket Norwegian Barcode of Life (NorBOL). Prosjektet har som mål å kartlegge deler av arvematerialet, «DNA-strekkodene», for alle verdens arter, skriver NTNU Vitenskapsmuseet.

WIKIPEDIA.ORG

Borte, borte eller veldig til stede?

Noen veiledere bombarderer deg med e-poster.
Andre ser ut til å ha glemt at du finnes.

AV SIRI LINDSTAD FOTO: ERIK NORRUD

– For meg er tålmodighet og humor de viktigste egenskapene en veileder kan ha, sier Wenche Kristiansen (t.v.) og får støtte fra Trine B. Haugen.

– Det er viktig å ikke underspille den autoriteten man har som veileder.

HALVARD VIKE, professor i sosialantropologi, Universitetet i Oslo

– I PERIODER ER jeg Veileder med stor V, sier Trine B. Haugen, professor i biomedisin.

– Sånn som nå det siste halvåret før Wenche leverte. Da kunne jeg sende henne tilbakemeldinger på det hun hadde skrevet, i halv to-tiden om natten, og når jeg da stod opp igjen klokken sju, hadde hun gjerne svart og var på vei for å legge seg. Og slik holdt vi på de siste ukene. Hun rakk akkurat å få levert avhandlingen innen normert tid, og dermed ble hun belønnet med seks måneders ekstra stipend. Siste dagen kjørte jeg rundt og samlet inn det som behøvdtes av underskrifter, og så bar det av gårde til sekretariatet. Vi var der fem minutter før de stengte. Det hadde nok ikke gått om jeg var en person som jobbet fra åtte til fire.

Haugen er leder for to større forskningsprosjekter, og var dessuten fram til sommeren 2011 prorektor. En svært travel dame, med andre ord, slik hun selv liker å ha det.

– Men selv om hun jobber døgnet rundt, har det alltid vært mulig å få tak i henne, sier Wenche Kristiansen.

– Jeg opererer ikke med kontortider, der man får audiens mellom da og da. Jeg er derimot online, sier Haugen.

Avhengig av stipendiater

Det tok henne noen år å forstå hvorfor kollegaer fra eksempel samfunnsvitenskap snakket så annerledes om det å veilede. De telte timer og sukket over manglende kompensasjon for arbeidet.

– Men jeg ser nå at det er snakk om ulike fagkulturer. Det blir noe annet når stipendiaten skriver en monografi eller eventuelt artikler der veilederen ikke er medforfatter. Hos oss er det gjensidige forholdet mye tydeligere. For innen medisin og naturvitenskapene blir du ingenting uten stipendiater. De bidrar til professorens karriereutvikling gjennom sitt arbeid. Det skaper et litt sunt avhengighetsforhold som jeg tror andre fag kunne ha lært noe av.

I Haugen og Kristiansens tilfelle fant de fort en god arbeidsform. Slik tilfellet gjerne er

innenfor naturvitenskapene, var Kristiansen en del av et større forskningsprosjekt som allerede var i gang da hun kom inn. Hun ble en del av et team, med sine rammer og planer for progresjon.

Nå venter hun på å disputere på avhandlingen om variasjoner i kjønnsormongener hos tidligere testikkelkreftpasienter. Og hun har lært veilederen å kjenne godt nok til å ikke la seg stresse opp av e-poster som måtte hagle inn til alle døgnets tider.

– Når Trine har ekstra mye å gjøre, er det som om hun føler at hun mister kontrollen med meg. Da begynner hun å mase og sende en haug med e-post om småting. Ja ja, tenker jeg bare da, sier Kristiansen.

Ingen hjelp å få

Andre stipendiater opplever at det aldri kommer noen e-post. «Mari» ga opp hele doktorgradsprosjektet sitt innenfor matematisk-naturvitenskapelige fag etter et par år, blant annet i frustrasjon over veilederen. Det var hun selv som måtte ta initiativ til all veiledning. Ofte opplevde hun at veilederen ikke engang hadde lest det hun hadde sendt ham av tekster. Hun har likevel ikke lyst til å henge ham ut ved navn og ønsker derfor å være anonym.

– Det finnes nok av professorer som ikke lenger er noen faglige forbilder, for de forsker knapt mer selv. Men de får navnet sitt med på

alt hva stipendiatene gjør, og dermed ser det ut som de har publikasjoner hvert år, noe som ikke alltid stemmer. Og likevel sitter de altså trygt der i professoratene sine. Veilederen min var en veldig hyggelig mann og en flink døråpner, som satte meg i kontakt med andre innenfor fagfeltet. Men innenfor fagfeltet jeg jobbet med, var det snarere slik at han spurte meg til råds enn at jeg fikk noen særlig hjelp.

Nå i ettertid tenker «Mari» at hun kanskje ikke er en som passer til forskning.

– Det ble ikke slik jeg opprinnelig ønsket, noe som selvfølgelig var tungt å innse. Men nå trives jeg godt utenfor akademia. Jeg så hvordan de som var med i større forskningsprosjekter, fikk mer drahjelp enn hva jeg fikk. De kunne samarbeide og støtte hverandre. Så om jeg skulle ha forsøkt igjen, måtte det ha vært som en del av et prosjekt. Eller kanskje jeg bare var for ung da jeg prøvde meg, at det var for tidlig å gå rett fra hovedfag til doktorgrad.

Kunsten å lose i havn

Erfarne skriveforskere konstaterer at det er få områder i den høyere utdanningen som er så privatiserte som forholdet mellom veileder og student. Man er så overlatt til hverandre, til de ulike timeplanene som skal samkjøres, den faglige kommunikasjonen som skal fungere, for ikke å snakke om den personlige kjemien som skal stemme. Ikke minst skal man finne det riktige vippepunktet mellom på den ene siden et kollegialt og faglig fellesskap og på den andre siden et læringsforhold.

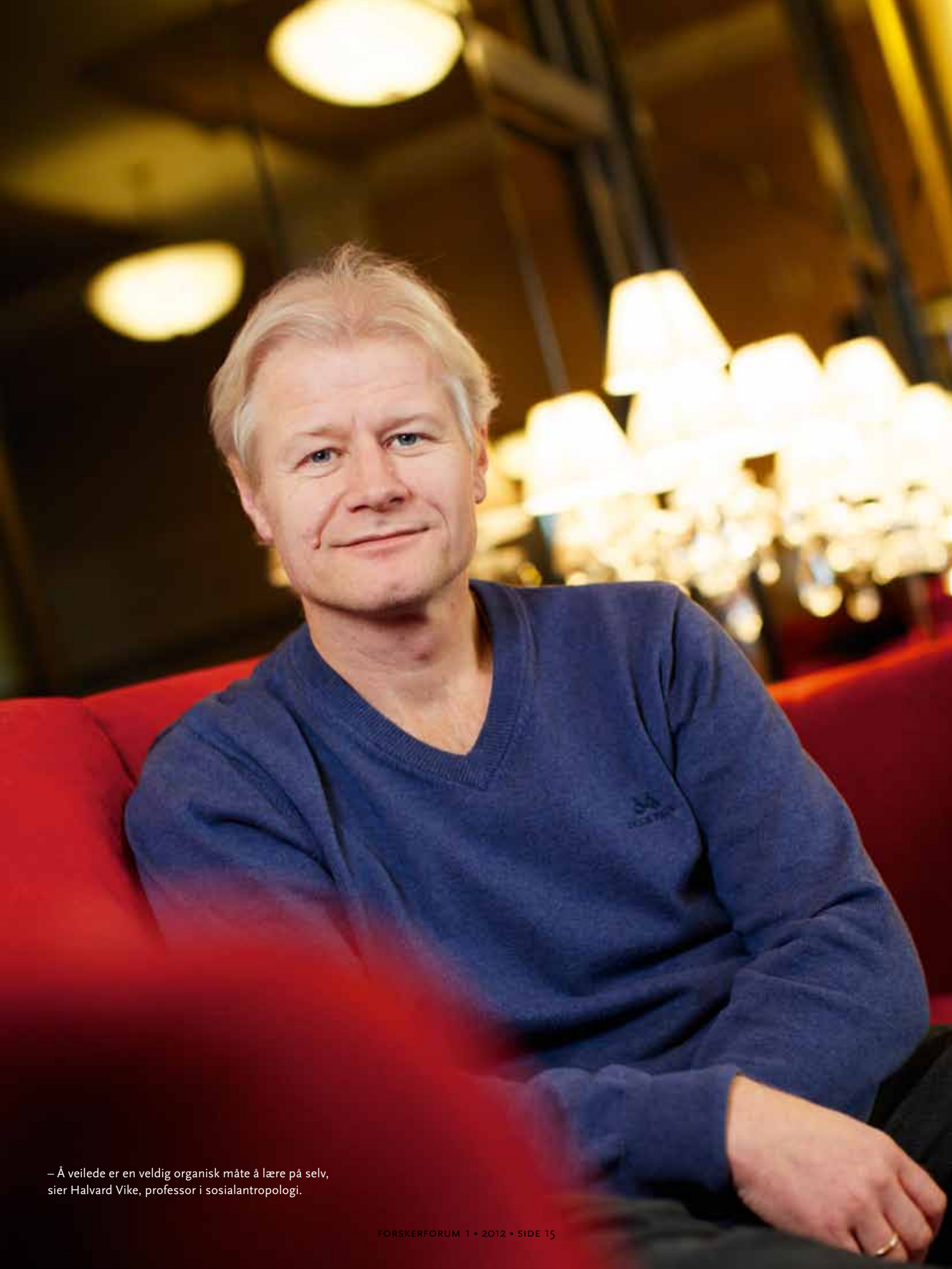
I tre–fire år, kanskje enda lenger, handler alt om å lose stipendiaten gjennom perioder av faglig overmøt, frustrasjon, nyvunnet entusiasme, sviktende selvtillit og generell akademisk angst.

Religionshistoriker Sissel Undheim disputerte i mars 2011 ved Universitetet i Bergen. Doktorgradsperioden begynte høsten 2003, og i løpet av de neste årene rakk hun å sette to barn til verden, takke ja til treårig vikariat som universitetslektor ved Universitetet i Agder fra 2008 da stipendpengene hadde tatt slutt, og

Antall veiledere

- 53 prosent av stipendiatene har to formelle veiledere.
- Innenfor realfag, teknologi, medisin og landbruksfag forekommer ofte tre veiledere.
- Innen de humanistiske fagene er det fortsatt like vanlig å ha kun én veileder som å ha to.

(Nifu-rapport 38/2009)

– Å veilede er en veldig organisk måte å lære på selv, sier Halvard Vike, professor i sosialantropologi.

– Ingenting er viktigere enn å være tilgjengelig for stipendiaten, mener Trine B. Haugen (t.h.), her sammen med Wenche Kristiansen.

opparbeide seg en god del frustrasjoner over avhandlingen som dro ut på tid.

– Men hele veien hadde jeg en veldig forståelsesfull og tålmodig veileder i professor Ingvild Sælid Gilhus. Hun viste meg stor tillit og ga meg ro til å jobbe og tenke uten å mase om tidsfrister og andre stressende krav. Hun lot seg ikke kave opp over at jeg kavet meg opp, og om hun noen gang tvilte på at jeg skulle komme i mål, skjulte hun det godt. På et tidspunkt følte jeg at jeg måtte ta opp med henne dette at hun gikk glipp av den økonomiske godtgjørelsen hun ville ha fått om jeg hadde levert på normert tid. Det føltes ubehagelig å vite at hun tapte penger på at jeg ikke leverte når jeg skulle. Men hun sa bare at det skulle jeg i hvert fall ikke tenke på, og for meg var det veldig godt å høre, sier Undheim.

Soloprojekt

Undheim var en del av et fagmiljø, men avhandlingen var likevel et soloprojekt, slik tilfellet gjerne er innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Og hun hadde bare denne ene veilederen, som var en erfaren professor.

– Jeg hadde hele tiden følelsen av å ha henne på min side. Men det var nok et par ganger jeg kunne ha ønsket meg en skikkelig kritisk veileder, som kunne ha slaktet meg. Eller kanskje ikke ... Da hadde jeg vel gått på flere kriser.

Det var ikke det at hun noen gang virkelig tvilte på at hun skulle komme i mål. Men det tok tid å skrive.

– Veilederen kom alltid med veldig konstruktive tilbakemeldinger på tekstene mine. Og om jeg likevel valgte å ikke høre på de rådene hun ga, var det også helt greit. Stort sett endte jeg da også opp med samme konklusjoner som henne – det tok bare litt tid, uten at jeg da fikk høre at «ha ha, hva var det jeg sa, Sissel?». Men det å få gå de rundene ekstra på egen hånd var nok viktig for min egen læringsprosess.

Krisefaser

Halvard Vike er professor i sosialantropologi ved Universitetet i Oslo og er godt kjent med alle snublesteinene som stipendiater flest spenner borti.

– Et doktorgradsprosjekt inneholder ofte noen krisefaser. Men det stipendiaten kan oppleve som et uttrykk for personlig svikt, kan en veileder med noen år bak seg gjenkjenne som en fase de fleste må gjennom. En god veileder bør derfor bidra så godt han eller hun kan, til å

Skifte av veileder

- 74 prosent av stipendiatene har verken skiftet eller vurdert å skifte veileder i løpet av doktorgradsperioden.
- 11 prosent har skiftet veileder.
- 15 prosent har vurdert å skifte.
- Kvinner har oftere skiftet eller vurdert å skifte veileder enn menn.

(Nifu-rapport 38/2009)

få til en samtale om eksistensielle dimensjoner ved det å skulle gjennomføre noe så stort som å skrive en doktoravhandling, sier Vike.

Om kjemien er dårlig, er det gjerne studenten som opplever det først, mener han.

– Min erfaring er at veilederen ofte kan føle at ting går bra, mens studenten ikke gjør det. Da er det en stor kostnad for studenten å skulle si at dette svinger ikke. Her på Sosialantropologisk institutt har vi vært opptatt av å skulle avprivatisere veiledningsforholdet. Studenten skal kunne snakke med flere enn bare veilederen. Doktorgradsansvarlig ved instituttet har i så måte en viktig rolle som lyttepost, og stort sett er det også en biveileder inne i bildet, forteller han.

En dobbeltrolle

«Studenten», sier han om stipendiaten. Er man ikke kollegaer?

– Rollen er tvetydig, og det er ingen tvil om at mange opplever det som vanskelig, det være seg veileder eller stipendiat. Personlig har jeg litt vanskelig for å skjønne at ikke den dobbeltrollen er en styrke. Det kollegiale kommer som regel naturlig til uttrykk, for dette er ofte folk som har gjort mye før de ble stipendiater. På doktorgradsnivå er folk gjerne så modne at de virkelig kan utfordre veilederens egen kompetanse og faglige rekkevidde. På dette nivået er det å drive med veiledning et privilegium, for man lærer så mye. Men kollega er ikke det samme som kamerat. For veiledersituasjonen utgjør også et autoritetsforhold som vekker studentstatusen til live, der det er viktig å ikke underspille den autoriteten man har som veileder.

– Hva bruker du autoriteten din til?

– Først og fremst til å si at dette er et bra utgangspunkt, men her trengs det definitivt mer. Og her eller her må du eller vi sammen tenke oss om en gang til. Sånne ting.

Vike understreker at veiledning må være noe mer enn bare en times tilbakemelding.

– Veiledning er også en samtale som kan skape felles innsikt, en felles faglig plattform og ikke minst et rom der det å ta imot råd ikke er så vondt som det i utgangspunktet kunne vært, for eksempel om man har en teoretisk uenighet.

Ingen mamma

Berit Nordahl er førsteamanuensis i landskapsplanlegging ved Universitetet for miljø- og biovitenskap og ganske fersk som veileder. Hun ser at det er en utfordring å skulle være trygg på at studenten både har en god nok oversikt over feltet, samtidig som det skal være en originalitet i arbeidet.

– Man må passe seg for å gjøre studenten mest mulig lik seg selv. Hun eller han har sin form, og hvis den ikke skulle passe med min, bør det i utgangspunktet ikke være et problem. Man må bare tydeliggjøre det individuelle i prosjektet, både friheten og ansvaret.

Og nei, noen mamma har hun ikke tenkt å være for stipendiatene.

– Det er deres ansvar å komme i havn. Jeg kan hjelpe og støtte, og det er kjempeflott om vi

Hvordan ødelegge et veiledningsforhold?

THOMAS WALLERSTRÖM

professor i arkeologi, NTNU
– Det måtte være om den gjensidige tilliten ikke var der. Et godt veiledningsforhold fordrer kreativitet, og da må man ha tillit til hverandre.

KARL HARALD SØVIG

professor i jus, UiB
– Det verste man kan gjøre, er å drive en eller annen form for trakassering av stipendiaten. Da tenker jeg på alt fra seksuell trakassering til krenkende og ensidig negativ kritikk.

IDA HYDLE

professor og forsker I, Nova
– Det må være om veilederen ikke har tid og interesse for stipendiaten og prosjektet. Veileder har det største ansvaret for å skape en både faglig og personlig god relasjon.

kan skrive artikler sammen. Men jeg kan ikke bære avhandlingen for dem.

Biomedisinprofessor Trine B. Haugen blir nok heller ikke oppfattet som en typisk omsorgsperson.

– Jeg var selv doktorgradskandidat og nyutdannet forsker i et miljø som den gangen var svært mannsdominert og mye tøffere. Derfor synes jeg nok at veiledning og forskning i dag er en ganske snill og omsorgsfull sak. Dessuten tenker jeg at du gjerne må få være en som ikke uttrykker så mye omsorg, om du bare er tilgjengelig og viser faglig interesse. Det ville vært for ille om en person som ikke var spesielt utadvendt og kjærlig, ikke kunne være veileder, om vedkommende ellers var flink til å motivere faglig, sier Haugen.

Og av og til setter hun hardt mot hardt.

– Det er et par ganger jeg i frustrasjon over manglende progresjon har pekt på at jeg har fast jobb, jeg. Stipendiaten derimot skal klare å kvalifisere seg til en forskerkarriere, og da er hun eller han nødt til å konkurrere på de premissene som er i forskerverdenen. Av og til må man minne folk på det. Og det er også en form for omsorg, selv om det fort blir sett på som det motsatte. ■

Kilder:

Ingvild Folkvord (2005) *Patentløsninger og fingerspitzengefühl. Om å veilede til PhD-graden.* Trondheim, Tapir.
Stipendiaters arbeidsvilkår og karriereforventninger. Nifu-rapport 38/2009.

DANMARK

Overskudd i København

■ Etter en rekke varslete budsjettkutt melder Københavns Universitet noe overraskende om et overskudd på 275 millioner danske kroner i 2011. Overskuddet skyldes i stor grad innvilgede søknader om eksterne forskningsmidler. Disse landet på 100 millioner mer enn budsjettet, skriver danske Universitetsavisen. Totalt er omsetningen ved universitetet på nesten 8 milliarder danske kroner, som tilsvarer over 1 milliard euro. Ifølge universitetsdirektøren plasserer det universitetet på høyde med andre store universiteter. Til sammenlikning er Universitetet i Oslo budsjett på i overkant av 6 milliarder norske kroner, eller noe over 800 millioner euro.

KINA

Kampen om Kina

■ The University of California, Berkeley, er det siste i rekken av amerikanske universiteter som vil styrke båndene til Kina. I november kunngjorde det anerkjente universitetet at det vil åpne et stort forsknings- og undervisnings-senter i Shànghai som del av en større plan om å øke sitt nærvær i Kina. Fra før er New York University og Duke University i ferd med å bygge universitetsområder i Shànghai-området, mens Stanford University bygger forsknings-senter i Beijing.

STORBRITANNIA

– Institusjonell rasisme

■ Universitetssektoren i Storbritannia anser seg selv for å være så liberal og åpen at den ignorerer satsing på etniske minoriteter, hevder sosiologiprofessor Andrew Pilkington. Ifølge Times Higher Education kritiserte Pilkington i forelesningen «Institutional Racism in the Academy» nylig universitetenes ansettelsespraksis, manglende handlingsplaner for å rekruttere etniske minoriteter og nedprioritering av etnisk likestilling. I stedet prioriteres klassetilhørighet og kjønn som faktorer for rekruttering av studenter og ansatte.

EU

Foreshår historisk økning

■ EU-kommisjonen har foreslått et historisk løft for europeisk forskning, skriver University World News. I sitt forslag for det kommende forskningsprogrammet Horizon 2020, som i 2014 skal avløse det sjuende rammeprogrammet for forskning (FP7), tar kommisjonen til orde for å bruke 80 milliarder euro. Det er 30 milliarder mer enn det nåværende rammeprogrammet, hvor europeiske forskere kan søke om støtte. Kommisjonen mener at Europas fremtidige konkurransevne slik kan styrkes, og at det er et sterkt behov for forskning og innovasjon for å få Europa ut av finanskrisen.

IRLAND

På bristepunktet

■ Universitetssektoren i Irland er på bristepunktet, ifølge en ny rapport fra regjeringen. Hvis antallet studenter ikke begrenses eller finansieringen økes gjennom økte studieavgifter, vil det få ødeleggende effekt på utdanningskvaliteten, konkluderer rapporten, som er bestilt av utdanningsminister Ruairi Quinn. Rapportens anbefalinger om å øke studieavgiftene møter motstand: – Hvert øre brukt på utdanning er en investering i økonomisk gjenoppretting. Familiene som må betale studieavgifter, er de samme familiene som sliter, sier leder av studentorganisasjonen USI Gary Redmond til the Irish Independent.

STORBRITANNIA

Knyttet til al-Gaddafi

■ Anerkjente London School of Economics and Political Science (LSE) møter skarp kritikk i en ny rapport for å ha tatt imot gaver og kontrakter på nesten fire millioner pund fra al-Gaddafi-regimet. Granskingen er gjennomført av tidligere høyesterettsjustitiarius i England og Wales lord Woolf, som konkluderer med at LSE har opptrådt meget klanderverdig. Blant annet har skolen mottatt donasjoner fra al-Gaddafis sønn kort tid etter at han avla sin doktorgrad, noe som har ført til spekulasjoner om korrupsjon. Etter hva BBC erfarer, er det ikke funnet grunner til å trekke graden tilbake.

EGYPT

Satser på forskning

■ I et forsøk på å heve forskningssektoren i Egypt er landet i ferd med å etablere en «forskningsby» som skal åpne i 2012. Forskningsbyen Zewail City of Science and Technology er oppkalt etter den egyptisk-amerikanske nobelprismottakeren Ahmed Zewail, som jobber som professor ved the California Institute of Technology. Forskningsbyen, som er lokalisert i Kairo, skal bestå av et universitet, en rekke institutter og forskningsfasiliteter. Det skal også etableres et omfattende nettverk til andre universiteter og forskningscentre i landet, skriver forskningsnettstedet SciDev.Net.

SVERIGE

Frykter useriøse høyskoler

■ En ny type utenlandske «undervisningsinstitusjoner» er i ferd med å etablere seg i Sverige. Høgskoleverket har det siste halvåret blitt kontaktet av britiske selskap som hevder at de ønsker å etablere college-institusjoner i Sverige. Høgskoleverket er bekymret siden de ikke kan hindre utenlandske aktører å etablere utdanningsinstitusjoner i Sverige, så lenge de ikke deler ut svenske vitnemål. I Storbritannia har det vist seg at en rekke av de såkalte collegene er falske og er opprettet for å kunne dele ut oppholdstillatelser og studentvisa, skriver fagbladet Universitetsläraren.

STORBRITANNIA

Kutter myke fag

■ Britiske universiteter kutter ut hele 5000 emner for å forberede seg på de kraftige nedskjæringene i statlige overføringer til sektoren fra og med 2012. Det er en nedgang på 12 prosent fra 43 260 emner som ble tilbudt i 2011, til 38 147 emner i 2012. Det er spesielt de «myke» fagene som nå legges ned, som karibiske studier, skriver the Daily Mail. Nedskjæringene går også hardt ut over filosofi, historie og kunst- og musikkfag, som universitetene mener det vil være lavere etterspørsel etter når studentene må betale opp mot 9000 pund i året for å studere.

CHILE

Bekymret over maktbruk

■ EU-parlamentet støtter kravet til chilenske studenter om gratis høyere utdanning i et brev til landets president Sebastián Piñera, skriver The Santiago Times. I brevet fordømmer EU-parlamentet chilenske sikkerhetsstyrkers utstrakte maktbruk mot protesterende studenter og ansatte ved landets universiteter de siste månedene. EU understreker at bekymringer rundt eventuelle brudd på menneskerettigheter i Chile også vil være tema for neste dialog i forbindelse med EU og Chiles samarbeidsavtale.

KILDE: WIKIPEDIA

AUSTRALIA

– Utbredt rasisme

■ Vitenskapelig ansatte med aboriginsk bakgrunn rapporterer å oppleve rasisme i utstrakt grad ved australske universiteter. En nylig publisert studie viser at 70 prosent av de spurte med aboriginsk bakgrunn rapporterer å ha opplevd direkte diskriminering og rasistiske holdninger på arbeidsplassen. Opplevelsene spenner fra å bli anklaget for alkoholisme til å bli forbigått ved forfremmelser. Holdningene reflekterer det øvrige samfunnets innstilling til urbefolkningen i landet, sier professor og regjeringsrådgiver Steve Larkin til The Sydney Morning Herald.

USA

Nedgang i doktorgrader

■ Antallet doktorgrader som ble tildelt ved amerikanske universiteter, gikk ned i 2010, for første gang siden 2002, viser nye tall. Avlagte doktorgrader sank med 3 prosent fra 49 554 i 2009 til 48 069 i 2010. Mye av nedgangen skyldes en omdefinering av hva som tilsvarer en doktorgrad i USA. Flere utdanninger har blitt endret fra doktorgrad til profesjonsstudium på noe lavere nivå. Et fall i antallet matematiske, naturvitenskapelige og tekniske doktorgrader bidrar også til den totale nedgangen, skriver Inside Higher Education.

NÅR DENNE MANNEN HAR BLITT SÅ ETTERSPURD,
VARSLAR DET ILLE FOR VERDA.

APOKALYPSE NO IGJEN

ERIK S. REINERT I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: ERIK NORRUD

Det er berre halvannen times køyring frå Oslo til Hvasser i Vestfold, men det er ei anna verd her ute: vindskeive tre, fjorden som opnar seg mot havet. Frå det saltskura huset på svaberget har Erik S. Reinert og kona utsikt til Verdens Ende.

– Når eg kjenner at eg treng perspektiv på ting, set eg meg berre og ser utover. Det bruker å hjelpe, seier Erik S. Reinert.¹

I mogen alder har han hogd ut ein nisje i økonomifaget. Ein helt for somme og ein kvakksalvar for andre, ein sta mann med ein bodskap. I kortversjon: Økonomifaget har teoretisert seg vekk frå røyndommen og historia si. Folk ser ikkje lenger at nyskaping er kjelda til velstand, og at finansøkonomi er noko anna enn realøkonomi. Frihandel skaper ofte urettferd og ikkje utjamning. Ingen land blir rike ved å eksportere råvarer, dei må industrialisere. Sjølv ser han på virket sitt som ei gjenoppdaging av økonomifaget slik det ein gong var.

– Det byrja med ei reise, seier Reinert.

Han var leiar for den første Operasjon Dagsverk, som samla inn pengar til peruanske skular. Handelsgymnasiast Reinert drog til Peru sommaren 1967.

– Kapitalismen eg såg der, var veldig ulik den på Frogner og Skillebekk. Bussjåførane og frisørane i Peru var like effektive som dei heime i Noreg. Kvifor var dei da så mykje fattigare? Det må eg slå opp i leksikon når eg kjem heim, tenkte eg. Men eg fann ikkje svar.

Det tok mange år før Reinert forfølgde slike spørsmål for fullt. På

Harvard Business School er det andre ting som gjeld.

– Men du får nyttige erfaringar der. Kvar dag skal du analysere tre situasjonar og ta avgjerder som leiar for eit land eller eit selskap, som eit slags rollespel. Du skal sjå kva erfaringar du kan bruke, og sjå kva som er nytt i konteksten. Det liknar veldig på sunt bondevett.

Ikkje alle er mottakelege for slikt. Ein av medstudentane til Reinert var George W. Bush. Reinert arva ikkje nokon presidenttittel, men vida-reutvikla familieselskapet. Han produserte fargekart for industrien til han selde fabrikkane i 1991.

– Det er moro å byggje hus i trea, men ikkje så moro å sitje i dei. Og eg hadde ei nyfrikne i meg, det var ting eg ville finne ut av.

– Eg vil få fram at dagens økonomifag er eit «keisarens nye klede»-fenomen. Da må ein setje ting på spissen.

Eit sidespor var tida hans som forskingsleiar for Norsk Investorforum på 1990-talet. Fred. Olsen og andre kapitalistar sa dei ville gjere Fornebu til eit norsk Silicon Valley. Slik gjekk det ikkje.²

– Eg minnest IT Fornebu som ei ulekker suppe: lobbyisme og pengemakt forkledd som idealisme. I staden for eit teknologisenter fekk vi eigedomsspekulasjon.

– Eg hadde tru på visjonen bak IT Fornebu. Eg meinte oppriktig at det var viktig for Noreg å kome seg inn i utviklinga av den nye teknologien. Fornebu skulle bli ein teknologilandsby med innovasjon, næringsverksemd, bustader og barnehagar. Tankane var gode, men eg såg jo korleis dette vart pressa gjennom politisk. Eg skjønner at det kunne sjå uappetitleg ut frå utsida. Men bidraget mitt skjemst eg absolutt ikkje over.

¹ Erik S. Reinert er fødd i 1949. Han er professor i økonomi ved Universitetet i Tallinn og var tidlegare industrileiar. Reinert tok mastergraden ved Harvard Business School og doktorgraden ved Cornell University i USA.

² På 90-talet blei det snakka om at IT Fornebu skulle hyse 4000 forskarar. I dag kan ein lese dette på nettsida www.itfornebu.no: «IT Fornebu er et fullintegret eiendomsselskap med kompetanse og kundefokus innen alle deler av verdikjeden.»

Sjølv om Reinert har blitt ein guru for venstresida i Noreg, tyder det slett ikkje at han er kapitalismefiendtleg. Det kjem an på kva kapitalisme vi snakkar om.

– Produksjonskapitalistar, handelskapitalistar og finanskapitalistar tener pengar på veldig ulike måtar. Eg identifiserer meg jo med produksjonskapitalistane.

Det er mange krumspring på Reinerts veg inn i akademien. Han laga konsulentrapportar, jobba for tenkjetankar, farta rundt i verda og forelas på universitet her og der: tre år i Rio de Janeiro «når det var vinter i Noreg», to år i Peru, to år i Malaysia, eitt i Provence. Undervegs fann han åndelege allierte.

– Eg har eit ganske stort nettverk. Eg kan jo ikkje sitje på Hvasser og tenkje i einsemd. Men om dei eg jobbar med, sit i Malaysia eller Oslo, er ikkje så viktig. Reisinga er eit slags framhald av case-studiane frå Harvard. Eg får testa tilnærminga mi i mange kontekstar.

Konteksten og breidda i referansane er eit særtrekk ved Reinert. Biblioteket hans på Hvasser inneheld meir enn økonomisk historie. Resonnementa hans går gjerne via skjønnlitteratur, historie og filosofi, og det kan gå fort i svingane.

– *Piken med svovelstikkene* kom på slutten av 1840-talet, i 1846 sigra frihandelen i Storbritannia med opphevinga av kornlovene, så kom finanskrisa i 1847, i 1848 kom *Det kommunistiske manifest*, og det var revolusjonar over heile Europa. Dette går i syklusar. Kanskje er vi no i det eg kallar ein 1848-augneblink. Det er langt meir etterspurnad etter det eg jobbar med, i land der det er krise.

– *Du er ein apokalypsens rytta*.

– Eg prøver vel egentleg å bremse apokalypsen, eg.

Reinert har ironisk nok eit professorat i Tallinn i Estland.

– *Utviklinga der har vore stikk i strid med ideane dine: Avindustrialisering, utanlandsk kapital blæs opp ei eigedomsboble som kollapsar, og staten skjer av seg armar og bein for å spare.*

– Det er eit spennande fagmiljø på erfaringsbasert økonomi og teknologi i Tallinn. Estland er ein interessant, men trist stad. Landet har sett det verste av både kommunismen og kapitalismen. Den første mannen frå Verdsbanken som kom dit, var i det minste ærleg. Han sa: «De kan like godt legge ned universitetet, for de kjem til å få komparative fordelar i noko som ikkje krev universitetsutdanning.» Estarane har hatt universitet sidan 1632, og dei var *not amused*.

I Noreg voks interessa for ideane til Reinert etter Terra-skandalen i 2007.

– Folk hadde to forklaringar på saka: dumme rådmenn eller grådige seljarar. Så skreiv eg ein kronikk i Dagbladet³ der eg sa at årsaka til Terra-saka var ei systemkrise, ikkje dumskap eller grådighet. Eg skreiv at alle elementa var på plass for ei global finanskrisa. Men økonomane såg det ikkje, fordi modellane deira ikkje tok høgd for det.

– *Økonomien bruker tal og liknar eit realfag. Men mange av dei mest anerkjende økonomane er vilt usamde om heilt grunnleggjande ting. Slik er det ikkje i normale realfag.*

– Grovt sett har du to slags økonomar: dei som meiner at dette er ein erfaringsbasert vitenskap, og dei som meiner at ein må sjå vekk frå alt som ikkje kan formaliserast med matematiske verkty. Men om verktøyet ditt er ein hammar, vil du alltid leite etter noko som liknar spikar, seier Reinert.

– Mykje avheng av kva metafor du vel for økonomifaget. Dessverre har fysikkmetaforen blitt heilt dominerande. Og da blir dei tre viktigaste føresetnadene for kapitalismen borte: teknologien, den moderne staten og entreprenøren. Hovudelementa i kapitalismen er abstrahert vekk.

Abstraksjonane har medverka til den svulmande makta til finanssektoren, meiner Reinert.

3 I kronikken «Terra som systemkrise» i Dagbladet 26. november 2007 skreiv Reinert at Terra-saka var symptom på «en grunnleggjande systemsvikt forårsaket av at gamle reguleringar ble opphevet (...) som er så stor at den i verste fall kan bringe verdensøkonomien med seg i fallet.»

– Når finanssektoren fungerer slik han skal, er han eit stillas for realøkonomien. Men når sektoren lagar pyramidespel og sjølv bestemmer kor mykje han kan låne ut, og får sende rekninga til skattebetalarane om det skjer seg, går det gale.

Reinert har ingen stor bokproduksjon bak seg, men har nådd mange lesarar med den vesle boka *Global økonomi* frå 2004. I 2007 kom ei utvida utgåve på engelsk, kalla *How Rich Countries Got Rich and Why Poor Countries Stay Poor*. Boka har sidan kome på mellom anna kinesisk, russisk og koreansk.

– Global økonomi blei mest entusiastisk motteken av ikkje-økonomar, helst folk på venstresida.

– Mottakinga i Noreg var slik, men internasjonalt var biletet eit heilt anna. Martin Wolf i Financial Times skreiv ein svært positiv omtale. Den beste meldinga fekk eg i The Hindu, skriven av ein av Indias fremste økonomar.

– *Kalle Moene, som eg reknar som ein fornuftig mann, var hardhendt da han meldte boka i Morgenbladet i 2005: «I motsetning til hva forfatteren synes å mene, er de delene av boken som er relevante ikke originale, mens de delene som er originale ikke er relevante.»*

– Eg trur ikkje han ville sagt det

same no.

– *Han meinte du karikerte økonomifaget. Og det hadde han vel rett i?*

– Vel, ein må velje strategi. Eg vil få fram at dagens økonomifag er eit «keisarens nye klede»-fenomen. Da må ein setje ting på spissen. Jonathan Swift ville i si tid seie frå om at irske barn svalt. Difor laga han ei kokebok om korleis engelsk overklasse skulle lage til irske barn som mat.

– *Men alle ideane du sjølv finn i historia til faget, er vel ikkje døde i akademien?*

– Jau, langt på veg er dei viktigaste innsiktene i faget døde. Eit bevis for det er at økonomane ikkje såg finanskrisa kome. Tidlegare blei finanskriser forstått langs heile den politiske aksen. Marx forstod finanskriser, Lenin og Borgarlege økonomar som Keynes og Schumpeter skjønnte dei, og Hitlers og Mussolinis økonomar skjønnte dei. I dag blir finanskriser knapt forstått nokon stader.

Til å vere så sjarmerande som han er, har Reinert ei forbløffande evne til å provosere folk.

– *Oxford- og Verdsbank-økonomen Paul Collier kalla deg ein kvakksalvar.*

– Collier er ein veldig aggressiv fyr, og han likar ikkje å bli konfrontert med at det han står for, ikkje har fungert. Eg har ikkje mange uvenner, men i 2008 var det tre menneske som skreik til meg. Den første var Jeffrey Sachs,⁴ under ein stor konferanse i New York. Han reiste seg og hylte medan eg talte. Den andre var Knut Kjær, tidlegare leiar for oljefondet, under ein jubileumskonferanse på Harvard Business School. Eg la fram ein studie av det norske statlege fondet frå 1904 som var investert i statsobligasjonar, og nesten alle pengane gjekk tapt. Kjær blei så sint! Og den tredje var Kristin Clemet, på ein konferanse om toleranse. Ho meinte nærast eg var ein idiot, for det hadde Kalle Moene sagt.

Reinert smiler tilfreds.

– *Å bli angripen av fienden er ein god ting, sa Máo.*

– Eg får sjå det slik. Og idear kan gå fort frå å vere uohørde til å vere noko som «alle har visst heile tida».

Reinert meiner å sjå teikn til eit tidsskifte i faget.

– Eg var med på å stifte the World Economics Association sist mai, ei foreining som skal arbeide for eit meir relevant økonomifag. Vi fekk over 6000 medlemmer på eit par månader. Det går føre seg eit paradigmeskifte mange stader. Når ting kollapsar som dei gjer no, blir det etterspurnad etter forklaringar.

4 Jeffrey Sachs er direktør for the Earth Institute ved Columbia University, USA. Han var ein hovudmann bak den såkalla «sjokkterapien» i Aust-Europa, den raske liberaliseringa og privatiseringa etter fallet til kommunismen.

– Legg du ikkje for mykje ansvar for krisene på økonomifaget? Det er mykje dårleg politikk i verda òg, men statsvitskapen har vel ikkje skulda for det?

– Utviklinga i økonomifaget har skapt fordelar for visse interessegrupper. Finansnæringa og mange økonomar hadde interesse av å hevde at det ikkje kunne skje finanskriser, og at ein burde deregulere finansmarknaden. Og da muren fall, synta det at planøkonomien ikkje fungerte. Difor meinte mange at marknaden måtte vere svaret på absolutt alt.

– Men om du berre seier at økonomane har skulda for at somme land er fattige, frikjenner du mange korrupte og udugelege statsleiarar.

– Eg frikjenner ingen, eg. Det er mange dårlege politikarar. Men økonomane har medverka til at politikk i stor grad har blitt urealistisk ønsketenking. Å hjelpe Hellas inn i euroen var i utgangspunktet eit idealistisk prosjekt, men det var ei gigantisk bjørneteneste.

– Gudane skal vite at økonomane har sett sitt preg på Noreg. Men det går ganske bra likevel.

– Ja, men det er fordi vi fann olje på rett tidspunkt. Finn du olje før eit land er industrialisert, blir det katastrofe. Men finn du olje i eit industri-land der makta er veldistribuert, og der ein kan føre ein diskriminerande politikk, som Noreg gjorde på 70-talet, kan det gå bra.

Reinert er omstridd, men ingen paria. I 2009 blei han invitert til å vere med i det regjeringsoppnemnde finanskriseutvalet, men han trekte seg før utgreinga til utvalet blei lagt fram.

– Eg blei positivt overraska over at utvalet var ganske breitt samansett.

– Om verktøyet ditt er ein hammar, vil du alltid leite etter noko som liknar spikar.

inn økonomisk teori som gjekk mot mainstream. Og Noregs Bank-sjef Svein Gjedrem sa til oss i eit møte at om vi ikkje skreiv det han ville, la han berre rapporten i ein skuff, seier Reinert.⁶

– Eg tykte det var for mange viktige perspektiv som ikkje kom med i rapporten, så til slutt valde eg å trekkje meg.

– Du er kontrær av deg. «Eg vil aldri vere medlem i ein klubb som vil godta meg som medlem», sa Groucho Marx.

– Eg kunne kanskje sagt det, eg òg. Da eg fekk Selvaagprisen⁷ i 2008, sa eg i takketalen at eg ofte kjende meg som Sammy Davis jr.: «Eg er ein einsam person. Eg er ein jødisk neger som berre likar kinesisk mat.» ■

Eg trudde opphavleg at eg skulle vere *the token black*,⁵ men det viste seg at det var ganske ulike innfallsvinklar der. Likevel kjende eg etter kvart at eg var med i ein spelefilm der manus alt var skrive. Det var liten vilje til å ta

5 «The token black» er eit omgrep frå amerikansk film og fjernsyn: ein svart rollekarakter utan viktig funksjon for handlinga, som blir skriven inn i manus for å syne liberalt sinnelag.

6 Svein Gjedrem har fått høve til å kommentere påstanden, og formidlar per e-post at han ikkje finn naturleg å kommentere kva som vart sagt i dette møtet spesielt. Men overfor Forskerforum påpeikar Gjedrem «at han ofte gir uttrykk for at han forutsetter en høy faglig kvalitet og relevans i de råd som han vil tillegge vekt».

7 Reinert fekk prisen for «sin ustoppelige innsats for ny økonomisk tenkning i samfunnet», heitte det i grunngevinga.

Høgskolen i Østfold

**To ledige stillinger for professor/
dosent/1.amanuensis/1.lektor.**
Høgskolepedagogikk

Stillingene er knyttet til «Program
for Undervisning, Læring og Studie-
kvalitet» (PULS).

Søknadsfrist 17. januar 2012.

Merk søknad: 11/1957

Høgskolen i Østfold
Personal- og organisasjonsenheten
1757 Halden

Høgskolen i Østfold har ca. 4.500 studenter og 500 ansatte. Vi holder til i nye, moderne lokaler i Halden og Fredrikstad, sentralt beliggende mellom Oslo og Gøteborg.

→ Førsteamanuensis / førstelektor i Bedriftsøkonomi

Avdeling for økonomi, språk og samfunnsfag har en ledig undervisnings- og forskerstilling i bedriftsøkonomi og metodefag.

Den som ansettes skal aktivt bidra til å videreutvikle avdelingens totale studietilbud i samarbeid med den øvrige fagstaben ved avdelingen.

Det forutsettes at den som ansettes, utfører forsknings- og utviklingsoppgaver i tilknytning til de fagområder vedkommende har eller utvikler sin forskerkompetanse i.

Søknadsfrist: 15. januar 2012

For mer informasjon: www.hiof.no

 Høgskolen i Østfold

NTNU – Det skapende universitet

Ved NTNU i Trondheim er den teknologiske kunnskapen i Norge samlet. I tillegg til teknologi og naturvitenskap har vi et rikt fagtilbud i samfunnsvitenskap, humanistiske fag, realfag, medisin, lærerutdanning, arkitektur og kunstfag. Samarbeid på tvers av faggrensene gjør oss i stand til å tenke tanker ingen har tenkt før, og skape løsninger som forandrer hverdagen.

Fakultet for samfunnsvitenskap
og teknologiledelse

Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse

Professor/førsteamanuensis i gruppen for Strategi og ledelse

Nærmere opplysninger fås ved å kontakte professor Luitzen de Boer, tlf. 73 59 76 04, mobilnr. 952 39 884, e-post: deboer@iot.ntnu.no, førsteamanuensis Elsebeth Holmen, tlf. 73 59 04 64, mobilnr. 954 84 485, e-post: holmen@iot.ntnu.no eller professor Alf Steinar Sætre, tlf. 73 55 10 13, mobilnr. 913 71 810, e-post: alf.steinar@iot.ntnu.no.

Gå inn på www.jobbnorge.no for å lese mer om stillingen og søke. Vitenskapelige arbeider sendes NTNU, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, 7491 Trondheim. **Søknadsfrist: 01.03.12.**

Se fullstendig utlysningstekst på www.jobbnorge.no eller på NTNUs hjemmesider <http://nettopp.ntnu.no>

 NTNU
Det skapende universitet

Forskerforum

Nyheter Reportasje Kritik og debatt Arkiv

**Se også stillings-
annonser på nett:
www.forskerforum.no**

KVEN: Janne Bondi Johannessen ved UiO, Øystein A. Vangsnes ved UiT og fleire titals nordiske språkforskarar

KVA: kartlegging av grammatikk og setningsbygning i nordiske dialektar

KORLEIS: videoopptak med intervju og samtale i tillegg til spørjeskjema

AV JOHANNE LANDSVERK

Ord i rett orden

Øystein A. Vangsnes i samtale med ein informant frå Älvdalen i Sverige om grammatiske testsetningar. (Foto: Henrik Rosenkvist)

PROSJEKT: Nordisk dialektsyntaks. **INSTITUSJON:** universiteta i Oslo, Tromsø, Trondheim, Helsingfors, Århus, København, Göteborg og Lund samt på Island og Færøyane. **FAGRETNING:** språkvitskap. **FINANSIERING:** NOS-HS, NordForsk, Noregs forskingsråd, UiO, SpareBank 1 Nord-Norge. **PUBLISERINGSFORM:** databasar, artiklar. **UUNNVERLEG VERKTØY:** vitskaplege assistentar. **NY KUNNSKAP:** nye målmerke og ny empiri om talemålsvariasjon i dei nordiske landa.

«Kva du heiter?»

Slikt seier dei berre i Nord-Noreg, tenkjer du kanskje. Men høyr her:

– Denne utsegna er på ingen måte berre nordnorsk, men er godteken over heile Nord-Noreg, Trøndelag og Vestlandet heilt ned til Rogaland. Også i dalføra på Austlandet, som i Gudbrandsdalen, Valdres og Hallingdal, og til og med på flatbygdene på Austlandet finst det døme på at folk godtek ordstillinga, seier Øystein A. Vangsnes, språkforskar ved Center for Advanced Study in Theoretical Linguistics (CASTL) ved Universitetet i Tromsø (UiT).

Saman med fem andre forskarar sit han i Tromsø og tolkar funna frå eit spørjeskjema, som er ein del av det omfattande prosjektet Nordisk dialektsyntaks. Vangsnes har vore leiar for det nordiske nettverkssamarbeidet mellom ti forskargrupper i Norden.

Særnorsk ordstilling

No er prosjektet avslutta, og oversikter skal skrivast og leggest ut på nettet. På dataskjermene dukkar det opp kart over ulike dialektgrenser, som er laga ut frå tilbakemeldingar frå informantar i fem nordiske land.

– Dette er eit unikt prosjekt i verdssamanheng, fordi dialektar frå heile fem land er gjorde tilgjengelege i ein felles database. Vi har samla eit omfattande datamateriale frå norsk, svensk, dansk, islandsk og færøysk språk som alle forskarar no kan få tilgang til, seier Janne Bondi Johannessen ved Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo (UiO). Ho er leiar for den norske delen av prosjektet.

Dei to forskarane fortel at alle informantane vart presenterte for ei liste med 150 setningar på deira eigen lokale dialekt, der mange av setningane avvik frå standardspråket.

– Prosjektet har ført til innsikt i dialekttrekk vi ikkje kjende til frå før, seier språkforskarane Øystein A. Vangsnes og Janne Bondi Johannessen. (Foto: Ørjan Bertelsen)

Funn frå spørjeskjema blir ferdigstilte og lagde ut på nett. Frå venstre: Ida Larsson, Piotr Garbacz, Kristine Bentzen, Janne Bondi Johannessen, Björn Lundquist. Ved tavla: Øystein A. Vangsnes. (Foto: Ørjan Bertelsen)

– Dei vart bedne om å evaluere kor gode eller dårlege setningane er på ein skala frå 1 til 5 ut frå deira eiga språkkjensle. Vi ønskte å finne ut kvar i landet folk godtek ordstillingar som: «Kva du heiter?» Nokre dialektar godtek berre plasseringa ved spørjeorda kva, kven eller kvar. I Møre og Romsdal kan ein derimot spørje: «Korleis bil du har?» Det interessante er at ei slik ordstilling blir totalt avvist i alle dei andre skandinaviske språka, og ho bryt også totalt med alle andre germanske språk, seier Vangsnes.

Avvik frå standardspråket

Han fortel at dialektforskinga tradisjonelt har lagt vekt på ordforråd, lydleg uttale og bøyingsmønster, men det er gjort mindre forskning på grammatisk variasjon.

– Målet med prosjektet er å få meir kunnskap om syntaktisk variasjon, som til dømes variasjon i ordstilling og samsvarsbøying. Innanfor teoretisk syntaks har ein lenge først og fremst henta data frå standardspråk. Det interessante i dette prosjektet er at vi i dialektane ser til dels store avvik frå standardspråket, og dette utfordrar tidlegare hypotesar, seier Vangsnes.

– Ei utsegn som «Kjell hadde lenge prøvd ikkje å kome for seint på jobb» har ei dansk ordstilling, og setninga vart kategorisk avvist av

dei svenske informantane. For på svensk kjem infinitivsmerket etter nektinga: «Kjell hadde lenge prøvd å ikkje kome for seint på jobb.» Men

Kartet viser utbreiinga av setninga «Kva du heiter?». Kvitt er høg skår, grått middels og svart er låg skår.

dei fleste norske informantane ville heller ikkje godta den danske ordstillinga, og dette funnet utfordrar påstanden frå mange norske grammatikarar, og ikkje minst riksmålsrøsla, om at vi på norsk bør følgje det danske mønsteret og ikkje splitte infinitivsmerket frå verbet. Også i standardverket *Norsk referansegrammatikk* frå 1997 blir det hevda at det danske mønsteret for mange i Noreg er det mest naturlege. Men funna våre viser altså det motsette. Norske dialektar følgjer heller det svenske mønsteret, der nektinga står mellom infinitivsmerket og verbet.

– Bør lærebøkene skrivast om?

– Dette er i alle fall stoff som alle nye lærebøker bør ta inn, seier han.

Kostbar innsamling

Forskarane har henta inn dialektprøver frå 137 stader, eller målepunkt, i Noreg. Til samanlikning er det i Danmark informantar frå berre 14 målepunkt.

– Vi har samla inn mest i Noreg. Men metodane har stort sett vore like i alle land, der vi har gått systematisk til verks for å innhente data. Det store korpuset eller tekstsamlinga er bygd opp ut frå videoopptak med informantar. Vi har gjort opptak av fri samtale mellom to informantar, og intervju med kvar einiskild informant, seier

NRK er med på slep når forskarane skal intervju ein informant på Vannøya i Troms. (Foto: Björn Lundquist)

Bondi Johannessen som har hatt ansvar for oppbygginga av dialektkorpuset, i nært samarbeid med Vangsnes og Tor Anders Åfarli ved NTNU.

– På kvar stad har vi snakka med fire informantar, ei ung kvinne og ein ung mann, og ei eldre kvinne og ein eldre mann.

– Er det ikkje for lite med berre fire informantar frå kvar stad?

– Det er eit enkelt svar på dette, seier Vangsnes.

– Det kostar pengar å samle inn og ikkje minst handsame alle data i etterkant. Men vi har trass alt over 400 informantar totalt, og i materialet kan vi sjå klare mønster.

Også Bondi Johannessen meiner dei nye dialektkarta motbeviser denne kritikken.

– Resultata våre er svært eintydige, og dei fleste karta vi får opp, viser tydeleg kvar dei ulike dialektmerka går.

– Kva med utviklingstrekk, som til dømes skilnader i dialekten mellom gamle og unge?

– Det har vi ikkje lagt vekt på i dette prosjektet, vi har berre kartlagt dei ulike variasjonane som finst. Men vi har tatt vare på informasjonen, så andre kan bruke materialet for slik forskning, seier ho.

Avansert database

Både dialektkorpuset og databasen er utvikla ved Tekstlaboratoriet ved UiO.

– I databasen kan vi no hente opp resultat frå alle målepunkta i Norden. Det spesielle er at ved kvart tekstsøk i korpuset går det ei direkte lenke til lydopptak og video av informantane, seier Bondi Johannessen, som har hatt ansvar for dei tekniske løysingane.

Alle opptaka er transkriberte, det vil seie at alt informantane seier, blir skrivne nøyktig ned.

– Deretter blir kvart ord merkt med grammatisk informasjon, noko som gjer det mogleg å søkje i databasen på grammatiske kategoriar. Når ein til dømes har identifisert alle verb i presens, kan ein søkje og få opp alle presensformene av verbet, eller ein kan søkje på oppslagsord. Basen skil også mellom ei lyd nær atgjeving av ordet slik det blir uttalt i opptaka, og ei standardspråkleg atgjeving. Når ein søker på ord i standardspråket, blir desse automatisk kopla til dei ulike dialektformene, forklarar ho.

Nordisk støtte

I Tromsø gjer forskarane seg klare til den offisielle lanseringa av både databasen og dialektkorpuset.

– Vi er stolte over at vi har greidd å halde fast på den nordiske profilen, og nordiske finansieringskjelder har vore avgjerande, seier Vangsnes.

– Nordisk samarbeidsnemnd for humanistisk og samfunnsvitskapleg forskning (NOS-HS) og NordForsk har vore viktige heilt frå planleggingsfasen i 2003 og heilt fram til no.

No ligg forskingsmaterialet klart og kan delast med andre nordiske forskarar via nettet.

– På denne måten blir materialet tilrettelagt for forskning på ein heilt annan måte enn i andre dialektarkiv. Vi har hatt våre eigne forskingsmål, som går på grammatikk og syntaks. Men det store datamaterialet ligg klart også for forskarar som vil studere andre sider ved nordiske talemål. ■

Nordisk dialektsyntaks

- samarbeid mellom ti forskargrupper i fem nordiske land
- har resultert i:
 - den første fellesnordiske dialektsamlinga nokon gong: Nordisk dialektkopus med transkriberte opptak av samtalar
 - databasen Nordisk syntaksdatabase med informantvurderingar av grammatiske testsetningar i nordiske dialektar

Bildene er fra Televerkets forskningsinstitutt på Kjeller på 1970-tallet. Bildet til venstre er fra 1974, og her ser vi Magne Osmundsen, som arbeidet med radio/satellitt. Bildet til høyre er fra 1978 og viser et oppsett med instrumenter (for kjennerne: av merket Brüel & Kjær) som ble brukt for å teste telefonapparat. Nærmere bestemt ble *frekvensresponsen* målt på en ny type telefon – nemlig tastafonen.

Avdelingsleder Anne Solberg ved Telemuseet har lett fram opplysninger om bildene ved hjelp av tidligere medarbeidere ved forskningsavdelingen på Kjeller. Televerkets forskningsinstitutt ble grunnlagt i 1967 som en avdeling i det daværende Teledirektoratet. I 2001 flyttet avdelingen til Telenors hovedkontor på Fornebu og er i dag en del av Telenor Corporate Development.

Foto: Telemuseet

20 NØTTER

1. Eurosamarbeidet er ei heit potet i Hellas. Kva mynteining brukte landet fram til 2002?
2. Kven av dagens aktive på herresida har spelt flest landskampar i fotball for Noreg?
3. Kva heitte romanen som 46 år gamle Cora Sandel debuterte med i 1926?
4. Kva for ord vart fjerna frå namnet til selskapet Apple i 2007?
5. Kvifor var det nokre dagar uvisst om den eine av fjorårets nobelprisvinnarar i medisin, Ralph M. Steinman, skulle behalde prisen?
6. Kva kallast den atten personar store forsamlinga som deler ut Nobels litteraturpris?
7. Kva heiter den somaliske forfattaren som kom til Noreg som 13-åring, som har kritisert det somaliske miljøet skarpt, og som i sommar stod fram som lesbisk?
8. Kva for asiatisk halvøy og portugisisk ekskoloni har passert Las Vegas som den største gamblarstaden i verda?
9. Kva heiter Noregs største skogeigar, som eig nesten heile Nordmarka kring Oslo?
10. Kva heitte den årlege gammaldansfestivalen på Vinstra i Gudbrandsdalen?
11. Kva for to «gammaldansar» som er vanlege i Noreg, har sitt opphav i Polen?
12. Kva er eit anna ord for moratorium?
13. Kva italiensk by deler namn med OECD-prøvene som kartlegg kompetansen til 15-åringar?
14. Kva for nasjonalitet hadde dronning Maud opphavleg?
15. Kven var Noregs einaste havrettsminister og sentral i delinga av sokkelen på 1960-talet?
16. Kva for grønnsak er hovudingrediens i den russiske suppa borsj?
17. Kven skreiv om *Anna i ødemarka*, *Tater-Milla* og *Gunnhild fra skogene*?
18. Kor ligg klippehalvøya Finisterre, som også er eit pilegrimsmål?
19. I kva for lagssport er New Zealand ferske verdsmeistarar, etter Sør-Afrika (2007), England (2003) og Australia (1999)?
20. Kva for alkoholhaldig drikk har sitt opphav i den spanske byen Jerez de la Frontera?

Kva for nasjonalitet hadde dronning Maud opphavleg?

- Svar:
1. Drakne
 2. John Arne Riise (100)
 3. Alberte og Jakob
 4. Computer
 5. Fordi det viste seg at han hadde døydd tre dagar før utdelinga vart kunngjort
 6. Svenska Akademien
 7. Amal Aden
 8. Macao
 9. Carl Otto Løvenskiöld
 10. Titanofestivalen
 11. Pols og masurka
 12. Utsettning (av gjeldsdebetalning)
 13. Pisa
 14. Ho var britisk
 15. Jens Evensen
 16. Raudbete
 17. Dagfinn Grønset
 18. I (det nordvestlege) Spania
 19. Rugby
 20. Sherry

10 KJAPPE

NAVN: Trond-Are Johnsen
Medlem nr. 40045668
i Forskerforbundet
STILLING: bibliotekleder
ARBEIDSTED: Helse Nordmøre og Romsdal HF, fagbiblioteket i Molde.
UTDANNING: Bibliotekhøgskolen og noen andre fag.
FØRSTE JOBB ETTER ENDT UTDANNING: Statens landbruksbank.
KARRIEREMÅL: Jeg har det fint der jeg er, men vil hele tiden gjerne lære mer.

Lukten av muggent papir

- **Hva jobber du med akkurat nå?**
– Jeg er leder for et prosjekt der vi evakuerer et relativt stort fukt- og brannutsatt helsearkiv. Det skal til Riksarkivet i Trondheim.
- **Hvor tenker du best?**
– I senga. Jo seinere på natta, dess bedre ideer!
- **Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?**
– Jeg har ingen spesiell bok, men leser mye om naturvitenskapelig publisering og open access («åpen tilgang»).
- **Hva er tabu i ditt fag?**
– Nei, jeg kommer ikke på noen. Noen tror at å kassere er tabu, men det er en del av jobben vår. Men det er kanskje et forsømt område.
- **Hva skal til for å bli en god bibliotekar?**
– Man må være nysgjerrig, omstillingsdyktig og nøyaktig.
- **Hvem er den beste læreren du har hatt?**
– Min alma mater var biblioteksjef Gunvor Kallevik ved Sentralsykehuset i Akershus. Hun ga meg en grundig innføring i livet som medisinsk bibliotekar.
- **Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?**
– Da jeg nå igjen fikk mulighet til å jobbe med arkiv, merker jeg at jeg trives godt også her. Det er noe eget med lukten av småmuggent papir!
- **Om du var statsråd for forskning og høyere utdanning, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?**
– Jeg ville gjøre det lettere å frikjøpe ansatte i helsesektoren som vil forske, uten at det skulle gå ut over pasienter eller kollegaer.
- **Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?**
– Da var jeg student i Tyskland og satt ved mynttelefonen i studentblokka med flere stabler deutsche Mark. Mamma hjemme i Norge var korrespondent.
- **Hva vil du lese mer av i Forskerforum?**
– Jeg leser gjerne mer om og rundt fagbibliotek.

AV SIRI LINDSTAD

Northug i smørebuta

47,6 timar. Så lang er ei gjennomsnittleg arbeidsveke for forskarar ved norske universitet og høgskular. Det kjem fram i den nye undersøkinga av tidsbruk som Arbeidsforskningsinstituttet (Afi) har gjort. Dette er ti timar meir enn avtalefesta arbeidstid for statstilsette og åtte timar meir enn lova tillet. Resultatet er i tråd med tidlegare undersøkingar og dermed dessverre som venta.

Nifu – Norsk institutt for studier av forskning og utdanning utførte den førre breie tidsbruksundersøkinga i 2000. Nifu fann at gjennomsnittsforskaren ved universiteta og dei vitenskaplege høgskulane hadde arbeidsveker på 49 timar. I 2009 gjorde Forskerforbundet ei undersøking av tidsbruken til vitenskapleg tilsette. Ifølgje denne hadde vitenskapleg tilsette i snitt arbeidsveker på 47 timar – rundt 50 timar ved dei gamle universiteta.

Den nye undersøkinga vert presentert i full breidde 15. januar, men forskingsleiar Cathrine Egeland ved Afi la fram nokre av resultatane på eit seminar i regi av Unio, hovudorganisasjonen til Forskerforbundet, i Oslo før jol. For å spenne opp eit lerret over mottakinga, kan eg bruke to – i denne samanhengen – motpolar. Kultur- og debattredaktør i Aftenposten Knut Olav Åmås skreiv dette i ein kommentar 1. desember: «Mye av situasjonen skyldes imidlertid at forskning ofte ikke er en 9-4-jobb. Det er et kall, et kreativt yrke, en livsstil!». Unio-leiar Anders Folkestad kommenterte undersøkinga slik i ein tale på Unio-konferansen på Sundvolden i desember: – Enten må oppgaver sanerast eller fleire tilsetjast.

Ein kan ha som utgangspunkt at forskarar får lov til å halde på med det dei liker best. Såpass bør dei tole. Ei slik haldning går det an å forstå eit stykkje på veg: ingen arbeidsmiljølover i verda kan hindre engasjerte folk i å arbeide mykje – stundom inntil det helseskadelege. Det altoppslukande engasjementet folk kan kjenne er noko av det vakre med forskning.

Problemet oppstår når ein ikkje har noko val, når ein ikkje har tid til å utføre pålagde oppgaver

i løpet av regulert arbeidstid. I Forskerforbundet-undersøkinga frå 2009 svarte 79 prosent at dei ikkje fekk tid til forskning og utvikling innanfor ordinær arbeidstid, medan 75 prosent svarte at dei brukte meir av fritida sin enn dei meinte var ynskjeleg.

Ifølgje den nye undersøkinga er arbeidstida lengst for kombinerte stillingar – dei som både forskar og underviser. Professorane i utvalet arbeider i gjennomsnitt 50 timar i veka, medan fyrsteamanuensane jobbar 46,5 timar. I reine undervisningsstillingar er arbeidstida på om lag 44 timar. Afi har funne ut at menn i snitt arbeider 48 timar i veka, medan kvinner arbeider 47.

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

Denne skilnaden er ikkje stor, men går ein noko inn i materialet, vert kjønnsproblematikken tydeleg. Arbeidsdagen til kvinnene er i større grad innanfor normal arbeidstid, påpeikar forskingsleiar Egeland. – Det er interessant når flertallet av de ansatte i sektoren mener at det ikke er mulig å hevde seg i forskningsfronten innenfor normalarbeidsdagen, sa ho til Forskerforum.no i desember. Egeland reflekterte vidare: – Det ser ut til

at menns måte å jobbe på, med arbeidsinnsats utover normalarbeidsdagen, er mer i harmoni med tidskulturen i sektoren. Dette er en sektor hvor det er en tendens til at arbeid og fritid flyter mer sammen av interessemessige årsaker. Det ser samtidig ut til at kvinner i større grad har forpliktelser utenfor arbeidet som gjør at de blir nødt til å holde seg innenfor vanlig arbeidstid.

For karrieren kan det gi forskjellige utslag for menn og kvinner.

Kjønnskilnaden i arbeidstid er størst i rekrutteringsstillingane: Her ligg mennene på 47,7 arbeidstimar – to timar meir enn gjennomsnittet for kvinnene.

Dersom ein berre ser på fyrsteamanuensane, som utgjer ei stor gruppe i Afi-undersøkinga, kjem det fram at kvinnene

arbeider mykje mindre enn mennene etter at den vanlege arbeidstida er over. Det tyder på at kvinnelege fyrsteamanuensar i større grad enn

mannlege er nøyddde til å få gjort det dei skal, inkludert forskning, innanfor normalarbeidsdagen, og at dei har mindre høve til å arbeide om kveldane. I ein sektor der realiseringa av karriere i høg grad avheng av kor mykje ein kan arbeide utanom normal arbeidstid,

kan dette medverke til å dempe rekrutteringa av kvinnelege forskarar.

Vil Kunnskapsdepartementet (KD) fylgje opp problema, som er dokumentert i undersøkinga, og korleis? Sikkert er det iallfall at departementet dreg med seg mange store, uløyste oppgaver inn i 2012. Lang arbeidstid er ikkje det einaste utslaget av at handlingsrommet på individ- og institusjonsnivå framleis er trangt. Å redusere bruken av mellombelse tilsetingar må ein nesten kalle eit satsingsområde for KD. Departementet sette ned Rindal-utvalet, som dokumenterte at om lag 20 prosent av vitenskapleg tilsette ved universitet og høgskular er på tidsavgrensa kontraktar, medan snittet elles i arbeidslivet ligg på om lag 10 prosent. Problematikken er fylgt opp i den såkalla styringsdialogen mellom departementa og institusjonane, men konkrete tiltak lèt vente på seg. No viser det seg at det framleis går feil veg: Ved universiteta har prosentdelen mellombels tilsette auka frå 21,6 til 22,4 prosent det siste året. Meir om dette er å finne på side 4.

I intervjuet med Forskerforum.no peika Egeland på at forskarane sit att med ei kjensle av å kaste bort mykje tid på trivialitetar som å plundre med kopimaskina. Ho viste til at ein av informantane i undersøkinga, som samanlikna forskning med toppidrett. Toppidrettsutøvarar i dag er skåna frå å gjere andre oppgaver. – Hvis du føler deg som Petter Northug, er det utilfredsstillende å bruke tid i smørebuta når du skulle ha brukt tiden på å gå fort på ski, sa Egeland. For ikkje å gløyme Marit Bjørgen.

Problemet oppstår når ein ikkje har tid til å utføre pålagde oppgaver i løpet av regulert arbeidstid.

Ingen arbeidsmiljølover i verda kan hindre engasjerte folk i å arbeide mykje.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2 000,-. Innlegg må være maksimum 2000 tegn. De blir ikke honorert.

Skyttergravskrig ved forskningsfronten

Er forskerutdanningen en krigsskole? Skrivekursene bidrar til å gjøre akademisk arbeid til en skyttergravskrig ved forskningsfronten, mener kronikkskribenten.

ETTER SNART FIRE ÅR som ph.d.-stipendiat er jeg i ferd med å fullføre doktorgraden. Eller, forresten, la meg være ærlig: Etter snart fire år som ph.d.-stipendiat *er stipendiet i ferd med å løpe ut*. Hvorom allting er, står jeg nå ved en korsvei hvor det føles naturlig å gjøre opp status over hva jeg har lært i min såkalte forskerutdanning. Men fortvil ikke! Jeg skal ikke dysse leseren i søvn med kuriosa fra mitt eget forskningsfelt, og jeg lover å holde helt tyst om mine egne, sære funn. Isteden vil jeg rette oppmerksomheten mot

et formodentlig mer spennende – ja kanskje til og med allment interessant – spørsmål, nemlig: Hvordan skrive en akademisk tekst?

Gjennom sin forskerutdanning, ikke minst på de etter hvert så tallrike *skrive- og publiseringskursene*, lærer dagens forskerspirer at en eventuell videre karriere i forskning avhenger sterkt av at man svarer riktig på nettopp dette spørsmålet. Nå forsker jeg tilfeldigvis selv på tekster, og synes at et slikt fokus på skriving er både riktig, viktig, flott og fint. Samtidig har jeg blitt oppmerksom på hvordan disse kursene fungerer som redskaper for å sosialisere unge forskere inn i et forskerfelleskap, og hvordan de dermed har en normerende funksjon. I bunn og grunn forteller disse kursene oss hva jobben vår går ut på, ja faktisk hvordan jobben *skal* gjøres.

Av Kristian Bjørkdahl, ph.d.-studerende, Universitetet i Oslo

Et kritisk blikk på disse kursene synes dermed berettiget.

Akkurat hva sosialiseres unge forskere her til? Hvilken fortelling om den akademiske teksten, og om forskergjerningen mer generelt, er det man møter i disse kursene? Og hva betyr det at jeg, etter deltagelse på minst ti slike kurs, fortsatt har problemer med å skrive ferdig doktoravhandlingen?

Jeg har naturligvis et svar på disse spørsmålene, og jeg akter å avsløre noe allerede her, i første akt. Etter min oppfatning bidrar

skrive- og publiseringskursene – sammen med en del andre, mer usynlige mekanismer – til å gjøre akademisk arbeid til en skyttergravskrig ved forskningsfronten. Etter å ha vært på et visst antall slike kurs sitter jeg igjen med et inntrykk av at forskning ikke går ut på å utforske noe ukjent, eksperimentere eller gå dit ingen har vært før deg. Snarere dreier det seg om å sende skuddsalver frem og tilbake mellom skyttergravene, i en krig der «begge parter er plassert i statiske befestninger», som det heter i et kjent internettelesikon.

Jeg forstod tidlig, faktisk allerede på det første skrivekurset jeg deltok på, at man for å publisere vitenskapelig må begynne med å *identifisere forskningsfronten*. Mange av kursene forklarte helt tydelig, og i praktiske termer, hvordan dette kan

gjøres: Først blinker man ut et begrenset antall tidsskrifter – på nivå 2, naturligvis – hvor det jevnlig publiseres artikler på feltet man jobber på. Deretter må man peile seg inn på en av flere debatter som går i dette tidsskriftet akkurat nå. Så kommer man til det kritiske punktet: Man velger ut et mindre antall deltagere i denne debatten, kanskje så få som én, og utformer sin artikkel eksplisitt som et svar eller motreaksjon til denne. Trikset er ifølge flere kursledere å identifisere en brist, en feil eller et hull i «fiendens» forsknings (unnskyld, argument), og deretter å forsøke å lappe bristen, rette feilen eller fylle hullet med sin egen ammunisjon (unnskyld, argument – igjen).

En kursleder sa det på følgende måte: Det gjelder å definere et «adekvanskriterium» – altså et mål på hva som ville gjøre et bidrag til forskningen på det aktuelle området adekvat – og deretter peke på hvordan en bestemt fagmotstander mislykkes i å oppfylle dette kriteriet. Deretter må man, med sitt eget bidrag, vise hvordan det skal gjøres. Om dette virker oppskriftsmessig, er det nettopp det som er poenget. Etter et visst antall kurs klarte jeg ikke å se på denne skrivestrategien som noe annet enn en *oppskrift* for produksjon av akademiske tekster.

Dette ble understreket av et annet kurs jeg deltok på. Vi ble her bedt om å legge frem artikkelutkast for kurslederen, hvorpå denne skulle vurdere tekstene som om han var redaktør for et vitenskapelig tidsskrift. Det var et på mange måter fint opplegg, men mange av tekstene hadde nettopp ikke fulgt oppskriften, og ble følgelig vurdert negativt. Kurslederen etterspurte hele tiden den samme fremgangsmåten: Identifiser først forskningsfronten; følg så opp med målrettede angrep mot en svakhet i fiendens beleiring. Var disse elementene ikke til stede, var svaret gitt: «*Revise and resubmit.*» Det interessante var at denne meldingen ble gitt også til tekster som, så

«Skrivekursene formidler en oppskrift for produksjon av akademiske tekster.»

vidt jeg kunne bedømme, var viktige, poengterte og godt argumenterte.

På et annet skrivekurs fikk jaget etter forskningsfronten et ganske komisk utslag. En av deltagerne la frem et utkast til en artikkel, der den nevnte oppskriften var fulgt til punkt og prikke. Det hele var solid og kunstferdig gjort, og kurslederen anbefalte publisering. Det eneste problemet var at artikkelen som kursdeltageren tok som sin motpart, ikke var publisert ennå. Faktisk var den ikke engang ferdigskrevet! Kursdeltagerens kritikk var basert på utkast som den andre forskeren hadde vært velvillig nok til å dele. Diskusjonen som fulgte, var høyst fornøylig. Ikke alle trodde et tidsskrift ville akseptere en kritikk av en foreløpig upublisert og fortsatt ikke ferdigskrevet artikkel. Men selv de som trodde på denne muligheten, så for seg vanskeligheter, for eksempel at om kursdeltagerens artikkel ble publisert først, kunne motparten ta inn over seg hans innvendinger før han selv publiserte, og dermed ville kursdeltagerens artikkel naturligvis bli langt mindre treffende. Et vanlig dilemma i skyttergravskrigen: Hvem fyrer av dagens første salve?

Slik jeg ser det, er disse skrive- og publiseringskursene bare ett av mange uttrykk for en tendens til å legge økende vekt på publisering. Tellekantsystemet utgjør utvilsomt noe av forklaringen. Det danner et underliggende incitiv til hyppig publisering, og belønner spesielt de som publiserer i de mest spesialiserte, og (derfor) minst sjangerinnovative, kanalene. På denne måten passer skrivekursene til tellekantsystemet som fot i hose. I tillegg oppmuntres ph.d.-kandidater i økende grad til å skrive artikkelsamlinger, ikke monografier. Til sammen stiller disse tendensene en ung forsker overfor en sammenhengende rekke med imperativer: a) Publisér! b) Publisér artikler! c) Publisér artikler her! d) For å publisere artikler her, skriv slik!

Jeg har neppe klart å skjule at jeg mener

«Det er ingen grunn til at den akademiske sjangerens grenser skal være så strengt bevoktet.»

skrivekursene oppfordrer til en reduksjonistisk forståelse av forskning og akademisk skriving. Etter min erfaring stenger skrivekursene ethvert rom for kreativitet og originalitet i skrivingen og gjør sjangeren «vitenskapelig artikkel» langt snevrere enn den trenger å være. Videre legger skrivekursene opp til en spesialisering og standardisering som jeg tror gjør forskningsformidling vanskeligere og forskningens relevans for samfunnet mer usynlig. Veien fra akademisk språk og interesser til legfolks tilsvarende vokser; det allmenne publikum føler avstand til forskere, og forskere føler seg misforstått – og stundom «misbrukt» – av journalister og andre utenfor akademien.

Selvfølgelig består forskning i stor grad av å kritisere andres arbeid, og posisjonering i et forskningsfelt er noe man ikke kommer unna. Og spesialiseringen som oppstår når man følger oppskriften som beskrevet over, har da også mange fordeler. Imidlertid er det ingen grunn til at den akademiske sjangerens grenser skal være så strengt bevoktet, og det er heller ingenting som tilsier at man i denne grad må bestemme på forhånd hva et bidrag til forskningen skal bestå i. Alternativet er å se for seg forskning mer som et mer åpent felt; man kan forstå det som en «frontier» mer enn som en front. Den svenske etnologen Orvar Löfgren skrev en gang en artikkel med den talende tittelen «The Danger of Knowing What You Are Looking For», hvor han tok for seg tendensen til å «rutinisere»

forskningen. Han skrev der noe som danner en god motvekt til skyttergravskrigmodellen for akademisk forskning og skriving: «Det er for mange asfalterte veier inn i et forskningsfelt, hvor vi følger ganske ubevisste rutiner for hvordan et prosjekt skal rammes inn, organiseres og utføres. Jeg vil oppfordre til større bruk av bakdører og kjøkkeninnganger; vi må prøve ut flere veier inn i (og ut av) et forskningsfelt».

Men hva med spørsmålet om mitt eget forsøk på å produsere akademisk tekst? Jo, i tråd med den bærende metaforen her liker jeg å tenke at min reaksjon på dette har vært omtrent som en soldats reaksjon på skyttergravskrig. Soldaten nærmer seg kanskje tjenesten med en viss motivasjon, sågar med en følelse av at jobben han skal gjøre, er viktig. Men jo lenger han oppholder seg i skyttergraven, jo vanskeligere blir det å opprettholde denne tanken. For skyttergravskrigen virker *meningstømmende*; den innskrenker rommet der mening kan skapes, og gjør det stadig vanskeligere for soldaten å forstå hvorfor han er der han er. «Kan vi ikke bare alle gå hjem?» tenker han og ser for seg livet utenfor skyttergraven. Der ser han familien han savner, utdanningen han vil skaffe seg, jobben han drømmer om, huset han vil bygge. Og til slutt spør han seg selv: «Hva gjør jeg her, egentlig?»

Om man på denne måten tenker om sitt eget arbeid at det er meningsløst, er det ikke så rart at det er vanskelig å få det gjort.

Sinnets flukt

Ein nøkkel til eit rom i det verkelege Litteraturhuset.

Kva er god skjønnlitteratur? Mange litteraturteoretikarar unngår, undergrev og problematiserer spørsmålet, på sitt beste fører det til tankevekkande innsikter og analysar, på sitt verste til vulgærsosiologisk objektivering av kunsten eller andre platitydar. Litteraturkritikarane, derimot, kan ikkje unngå spørsmålet. Heller ikkje vi alminnelege pasjonerte lesarar av skjønnlitteratur.

Sjølv held eg meg med tre hovudkriterium: det reint litterære – språkklengen, skriftstemma (som hos T.S. Eliot og Jon Fosse) –, forteljinga (som hos Anton Tsjekhov og Selma Lagerlöf) og – her manglar eg ord, men prøver likevel – humanismen, dette at teksten verkar forsonande og oppløftande for det skrøpelege mennesket og overfor det gåtefulle menneskelivet (som hos Wisława Szymborska og Isaac Bashevis Singer).

Slik tenker eg på noko eg tenkte ein gong, når eg tenker på Virginia Woolf – som hadde alt dette. Eg ber med meg den nye boka til Anka Ryall om akkurat Virginia Woolf, og går ein omveg forbi Litteraturhuset i Oslo. Det er fredag, og der samlar vår tids litterære krigshelt – riddaren av den moderne roman, riddaren av det nyvaska kjøkkengolv, riddaren av bleieskift og barndomstraume, dette forvridde spegelbiletet av tittelfiksjonsfiguren i *Jacob's Room*, som døydde i første verdskrigen, og til soldatane våre som set livet på spel i Afghanistan – fullt hus og stor jubel for eit litterært prosjekt som vart etablert og overgått for åtti–nitti år sidan av (blant andre) nettopp Virginia Woolf.

Woolf skapte skarpskorne psykologiske og mellommenneskelege portrett, detaljrike skildringar av gjenstandar og lukter. Ho viste bileta frå mange vinklar, gjennom mange par auge. Og ho gjorde desse bileta gjennomsiktinge, viste fram bakgrunnen, undergrunnen av tankar og minne der notid og fortid lever sitt uskillelege samliv – som når måten solstrålen bryt sjøflata på, vekker til live for oss ein latter som var, og som når vi no minnest han, er. Undergrun-

nen av tankar og stemningar, som gjer eit minuttssamvær til eit mangfald av filmar, men kvar med berre ein produsent, kvar med berre ein sjår. Undergrunnen av tankar og stemningar, mørklagt for Den andre, i kontrast til det synlege, det vi ser, seier, høyrer.

Undergrunnen som likevel er der, og av og til kjem til syne, men då kamuflert. Undergrunnen som gjer at den ein er, er så mangfaldig: identitetsrestar, relasjonsrestar, tusentals ulike «eg».

Dermed bryt den kronologiske forteljinga saman. Eit liv kan vare 300 år. Ein sommardag rommar mange dagar, henta frå ulike tidsrom. Denne indre, levande tida, dette indre livet, kan romme ein rikdom vi ikkje kan sjå hos Den andre. Det indre livet kan lette trykket frå sosiale konvensjonar og menneskeleg rangordning, lette smerta som røyndommen påfører ein. Lette, men sjeldan oppheve. Heller ikkje for Virginia Woolf, jentebarn i viktoriale tida, prega av tidlege tap, kvinne i Bloomsbury og distansert vitne til to verdskrigar – den aggressive maskulinitetens søppeldyngje. Desse røynslene kunne lettast av sjølvgranskning, av å (om)skrive dei andre og seg sjølv, av å finne sitt eige rom. Men

desse røynslene var kanskje, kva veit vi, opphavet til dei mange samanbrota, psykosane og til slutt: sjølvmodet.

Ryalls bok, derimot, er kronologisk. Dei sosiale innrammingane verkar rett nok nesten pliktkskulde, formulerte i eit nesten ordfattig språk, og det litterære og intellektuelle miljøet Woolf var del av, er nesten fråverande. Dei litterære analysane, derimot, er rikare både på språklege klangar og på innhald. Ryalls tolkingsnøkkelknippe opnar fleire rom, slik den tematiske breidda – skildringa og analysar av dei sentrale romanane, essaya og dagbøkene til Woolf – gjer det, for slike som meg, som denne boka er skriven for: oss som kjenner litt til og har lese litt av Woolf. Oss som har lyst til å vite meir, når ei samla framstilling av forfatterskapen hennar no – for første gong – ligg føre på norsk. Altfor sjeldan finn Ryall si eiga skriftstemme (det er konstanterande, og ikkje vondt, meint – dei færraste av oss gjer det). Men den språklege klengen av Woolfs ord og formuleringar, nensamt sydde inn i teksten, gjev boka litterær verdi. Og Ryalls ord får ein sterkere klang når dei legg seg tett inntil Woolfs. Slik er boka ein dør opnar til Virginia Woolfs forfatterskap, og til Kari Risviks og Merete Alfsens norske omsetjingar. Ein nøkkel til eit rom i det verkelege Litteraturhuset: den litterære kanon.

Kva består Woolfs humanisme i? Feminismen? Sjølv sagt. Den litterære humanismen er vanskelegare å begripe. Men det er noko der, i møtet mellom det nærgåande studiet av det daglege møtet mellom tidsbundne menneske og den distanserte, samlande teksten. «En fornemmelse av at det ikke finnes noe svar, av at livet, oppriktig betraktet, stiller spørsmål som vedblir å gjenlyde i det uendelige etter at historien er over.»

AV ODDGEIR OSLAND

Apologetisk om det overnaturlige

TORUNN SELBERG

Folkelig religiøsitet.

Et kulturvitenskapelig perspektiv

Scandinavian Academic Press, 2011

174 sider

Rettl. pris: kr 299

Boka handlar om folk si tru på overnaturlige forhold. Stoffet er engasjerande og levande fortalt, men over det heile kviler eit ubesvart spørsmål: Finst det i

det heile teke noko overnaturlig?

Folkloristen Selberg skil teoretisk mellom organisert religion i kyrkjesamfunna og ein langt mindre organisert folkeleg religiøsitet. Ho skriv om ulike menneske sine forteljingar om sine overnaturlige opplevingar, og analyserer i den samanhengen avisartiklar, bøker og plater, og har vore med på mange religiøse arrangement som observatør og deltakar.

Ho tek for seg korleis folk framleis trur på huldrefolket, folkemedisinske mirakel utført av Snåsamannen, trenden med pilegrimsvandringar til Selje og Nidarosdomen, den tabloide New Age-spiritualiteten til guru Vasant Swaha (Tor Opheim), den religiøse turismen til Lourdes, Machu Picchu og Stonehenge og til slutt kjensla av å få kontakt med sine tidlegare liv gjennom sjamanisme. Selberg syner godt kor omfattande trua på det overnaturlige er i Noreg i 2011. Det er nesten skremmande lesing for eit opplysningsmenneske.

Selberg brukar ein omfattande litteratur for å forklara kvifor folk kan vera så opne for overtru, healing og sjamanisme, etter hundrevis av år med opplysning og naturvitskap. Religionsvitaren Siv Ellen Kraft seier det dreier seg om ein «fascinasjon for fortiden og det fortidige». Victor Turner seier at det er ein reaksjon på industrialisering, rasjonalisering og opplysning. Den britiske teologen Ian Bradley vert sitert på at det kjem av «et utbredt ønske om å gjenoppdage og finne tilbake til røtter, tradisjoner og historien».

Nordmenn flest bryr seg visst lite om ideala frå opplysningstida og har ikkje spesielt stor tru på framsteg og utvikling. Framtida er skummel, medan fortida er full av gode løysingar. Selberg kunne gjerne ha kopla den alternative religiøsiteten med

pessimismen når det gjeld miljø, økonomi og personleg helse. Kanskje den folkelege religiøsitet er ein respons på ubehaget ved å tenkja på framtida? Selberg formulerer diverre ikkje slike dristige tankar, sjølv om ho elles har ein god hermeneutisk framgangsmåte.

Trass i at Selberg har sterk fagleg innleving, så unnvik ho eit tema som er knytt til hennar eigen posisjon. Trur ho på nokon av dei overnaturlige fenomena ho skildrar? Det er underleg at ein forskar kan skriva ei bok om det overnaturlige utan sjølv å ta stilling til om det eksisterer, og utan å vurdere motiva til folka som fortel om opplevingane sine. Ved å ta alt på like stort alvor går ho lenger enn til å formidla folk sine forteljingar, ho unnskylde og bekreftar dei på eit vis.

Ved å vera forskar forpliktar du deg på verkelegheita, og må ta stilling til eksistensen av det overnaturlige dersom det er relevant, og i Selbergs tilfelle er det openbert dét. Og dersom det er normalt i folkloristikken å forska på folk sine forteljingar om X utan å forholde seg til eksistensen av X, så er det noko feil med faget. Boka ville vore meir interessant dersom Selberg heilt fyrst hadde fortalt oss om ho trur på det overnaturlige eller ikkje.

AV LARS NYRE

Resonnement med integritet

SIV ELLEN KRAFT
Hva er nyreligiøsitet
Universitetsforlaget, 2011
141 sider
Veil. pris: kr 179

«Alle religioner har en gang vært nye.» Slik åpner religionshistoriker Siv Ellen Kraft boken som skal forklare *nyreligiøsitet*. Jeg forventet (og muligens fryktet) ironisk distanserte, innfrosne detaljforklaringer av begreper som *Hare Krishna*, *krystallterapi* og *kraftdyr*. Selv plasserer professoren begrepene på «koldtbordet»

som er dekket av ulike nyreligiøse retninger. Så løfter hun blikket og ser seg om i rommet. Det er her det avtegnes et interessant paradoks.

Innlednings- og avslutningskapitlene gir relevante rammer for bokens seks kapitler. Først beskrives nyreligiøsitetens forløper: teosofien. Bevegelsen blander blant annet indiske religioner, vestlig vitenskap – og kvinnefrigjørende

oppløsning av kjønns kategorier. Retningen ble marginalisert under en massemenstring i 1929 da *verdenslæreren*, som ble sett på som kroppsliggjøringen av overgangen til en ny rase, abdiserte. Krishnamurti begrunnet sin avgang i det individorienterte og antidogmatiske. I Krafts resonnement er denne uviljen mot organisering, og oppfatthet av individet, også styrende prinsipper for oppblomstringen av nyreligiøsitet fra 1970-tallet. Gjennom disse overordnede premissene fanger Kraft fenomenene, først ved å beskrive to hovedepoker: *New Age* (for eksempel healing og engler) og *nypaganisme* (for eksempel åsatro og sjamanisme). Noen få eksempler tar hun seg bedre tid til, men hun opprettholder et bredt perspektiv også i de videre kapitlene, der hun diskuterer økonomi og alternativ medisin og til sist medieoffentlighetens behandling av nyreligiøsitet (for eksempel Märthas engler). Og det er her paradokset gjør seg særlig gjeldende. Hvordan kan det ha seg at nyreligiøse elementer er stadig sterkere til stede i populærkulturen og i samfunnet, mens den politisk korrekte holdningen like fullt er *den skeptiske og indignerte*?

Kraft forklarer det ved å ta i bruk religionshistoriker Morten Warminds *bekymringskategorier* som melder seg i møtet med en ny reli-

gion (også overfor kristendommen i sin tid). Det illustreres svært godt ved en analyse av offentlighetens mottagelse av Märthas engler. De ble oppfattet som *økonomiske suspekter*, som *latterlige med naive / psykisk ustabile* tilhengere som var særlig mottagelige for *manipulasjon og styring*. Engleskolen rommet også *samfunnsskadelige* tendenser, og slapp i medieoffentligheten bare unna én av Warminds bekymringskategorier: Den var aldri *seksuelt problematisk*.

Snarere enn å løfte opp rettene på koldtbordet én etter én bygger Kraft opp boken som et langt, grundig resonnement som begrunner hvorfor bordet står der. Gjennom historisk dybdekunnskap, nøytrale beskrivelser og relevante eksempler bedriver hun en form for skyggeargumentasjon mot *skeptikerne*. Vi som trodde vi skulle få ironisk distanserte detaljforklaringer som med academia i ryggen én gang for alle kunne plukke *heksekunstene* fra hverandre. Smart! Og elegant. Det gir en god driv gjennom boken, men framfor alt demonstreres integritet. Integritet i den akademiske tradisjonen – og i menneskesynet.

AV RAGNHILD FJELLRO

Nye bøker av forskere

SIRI NÆSS, TORBJØRN MOUM og JOHN ERIKSEN (red.)
Livskvalitet.
Forskning om det gode liv
Fagbokforlaget, 2011
270 sider.
Veil. pris: kr 449

Kan livskvalitet måles og på hvilke måter? I denne boka er livskvalitet definert som opplevelse av psykisk velvære. Hva er årsakene til og konsekvensene av slike opplevelser? Her legger norske livskvalitetsforskere fram teorier og resultater fra området. Næss og Eriksen er forskere ved Nova. Moum er professor i medisinsk sosiologi ved Universitetet i Oslo.

KIRSTI STRØM BULL
Kystfisket i Finnmark.
En rettshistorie
Universitetsforlaget, 2011
168 sider.
Veil. pris: kr 399

Dette er en rettshistorie om kystfisket, inkludert sjølaksefisket, i Finnmark. Mange av de store nasjonale fiskerispørsmål startet nettopp i dette fylket. Det gjelder spørsmål om hvalfangst kontra kystfiske, trålfiske kontra fiske med konvensjonelle redskap og fiskerigrensesaken mot Det forente kongerike, som i 1951 ble avgjort til Norges fordel av Den internasjonale domstolen i Haag. Bull er professor ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo.

EVA JOSEFSEN og JO SAGLIE (red.)
Sametingsvalg.
Velgere, partier, medier
Abstrakt forlag, 2011
273 sider.
Veil. pris: kr 345

Boka er et resultat av den første systematiske valgforskningen som er gjort på Sametinget, vårt nyeste folkevalgte organ. Et valgforskningsprosjekt ble gjennomført i forbindelse med sametingsvalget i 2009. Her er en velgerundersøkelse og studier av partier/lister og medier. Josefesen er forsker ved Norut Alta. Saglie er forsker ved Institutt for samfunnsforskning og Samisk høgskole.

HENRIK SVENSEN
Bergtatt.
Fjellenes historie og fascinasjonen for det opphøyde
Aschehoug, 2011
296 sider.
Veil. pris: kr 379

Hvordan er fjell dannet, og hvordan påvirker de oss? Fjell har vært betraktet med frykt og ærbødighet, avsky og undring. Forfatteren er geolog, men hans interesse for fjell overskrider faggrensene. Han følger også sitt personlige prosjekt: Vil han, som urban akademiker, klare å bli «fjellmannen» han trakter etter å være? Svensen er seniorforsker ved Senter for geologiske prosessers fysikk, Universitetet i Oslo.

Variabel publiseringsinnsats i ph.d.-avhandlinger

TELLEKANTER i ph.d.-utdanningen: Overgangen til artikkelbaserte doktorgradsavhandlinger har medført at ph.d.-kandidaten har gått over fra å være eneforfatter av en monografi til å bli medforfatter på et antall, som regel tre til fem, fagfellevurderte forskningsartikler. Etersom antall medforfattere varierer, men det bare er en enkeltperson som skal disputere, må eksamenkommisjonen vurdere omfanget av ph.d.-kandidatens innsats på de innleverte artiklene i forhold til medforfatternes innsats.

Her kommer dagens tellekant-system til kort fordi det ikke differensierer mellom medforfattere som har bidratt med ulik innsats. Det nytter ikke å gi ph.d.-kandidaten full uttelling for samtlige artikler. Ei heller er det i de fleste tilfeller mulig å forutsette at alle medforfatterne har gjort samme innsats, slik at de kan tildeles like forfatterandeler. Dette er faktisk i direkte strid med gjeldende praksis innen mange fagfelt hvor det forutsettes at kandidaten skal ha hovedansvaret eller være førsteforfatter på et flertall av artiklene som inngår i avhandlingen.

I en slik situasjon er det duket for delte meninger, og ikke overraskende har det utviklet seg ulik praksis innen forskjellige fagfelt

«Gjennomsnittskandidaten ved Karolinska leverte inn fire artikler og satt igjen med om lag 40 prosent av forfatterskapet, det vil si om lag 1,6 forfatterandeler.»

«Det nytter ikke å gi ph.d.-kandidaten full uttelling for samtlige artikler.»

(Forskerforum 2011, nr. 10, side 8).

Disse forskjellene er det mulig å måle ved å bruke en harmonisk fordelingsnøkkel som både tar hensyn til den innbyrdes rangeringen i forfatterhierarkiet og eventuelle tilleggsopplysninger om likeverdig innsats eller seniorforfattere. Det er gjort i en komparativ analyse av samtlige doktoravhandlinger som ble avlagt i 2008 ved Universitetet i Tromsø (UiT) og ved Karolinska Institutet i Stockholm.

Gjennomsnittskandidaten ved Karolinska leverte inn fire artikler og satt igjen med om lag 40 prosent av forfatterskapet, det vil si om lag 1,6 forfatterandeler.

Sosiologene ved UiT utmerket seg ved at de som regel leverte inn tre artikler, ofte som eneforfattere, og dermed satt igjen med hele 75 prosent av forfatterskapet eller nesten dobbelt så mange forfatterandeler som gjennomsnittskandidaten ved Karolinska. De andre fagområdene ved UiT havnet i en mellomstilling hvor kandidatene satt igjen med mellom 44 prosent og 49 prosent av forfatterskapet.

Ingen av artiklene som inngikk i doktorgradsavhandlingene ved UiT og Karolinska i 2008, indikerte at samtlige medforfattere hadde bidratt med lik innsats. Dersom alle medforfatterne på artiklene likevel hadde fått samme uttelling for innsatsen, slik det praktiseres i det nasjonale tellekantsystemet for registrering av forskningsinnsats, så hadde den gjennomsnittlige ph.d.-kandidatens forfatterandel blitt nesten halvert til omkring 0,8 forfatterandeler for de fire innleverte artiklene. Dette er en urimelig feilmargen som oppstår når det ikke tas hensyn til opplysninger som tilsier at medforfatterne ikke har bidratt med samme innsats.

Tidligere publiserte opplysninger tilsier at ph.d.-kandidatens forfatterandel ved Karolinska har blitt redusert som følge av lavere antall innleverte artikler, flere medforfattere og økende andel av delt førsteforfatterskap. Tilsvarende opplysninger fra Norge har det ikke vært mulig å oppdrive. Dokumentasjon av slike utviklingstrender er interessant, og kan være en indikasjon på at kvalitetsheving har kompensert for redusert forfatterandel, eller en alternativ forklaringsmodell kan være at terskelen for tildeling av doktorgrad har blitt redusert. Dette er interessante spørsmål som ikke kan besvares med bibliometriske metoder, men krever en mer dyptgående analyse.

NILS T. HAGEN, professor,
Universitetet i Nordland

Referanser

Hagen, N.T. 2010a. Deconstructing doctoral dissertations: How many papers does it take to make a PhD? *Scientometrics* 85:567–579. <http://www.springerlink.com/content/j80j21307023p217/fulltext.pdf>

Hagen, N.T. 2010b. Harmonic publication and citation counting: sharing authorship credit equitably – not equally, geometrically or arithmetically. *Scientometrics* 84:785–793. <http://www.springerlink.com/content/g60160885032kl12/fulltext.pdf>

Hagen, N.T. 2008b. Harmonic allocation of authorship credit: source-level correction of bibliometric bias assures accurate publication and citation analysis. *PLoS ONE* 3:e4021. <http://www.plosone.org/article/info:doi/10.1371/journal.pone.0004021>

Et lite spark som må til?

UTENLANDSOPPHOLD: I artikkelen «Internasjonalisering: De glemte trivialitetene» i Forskerforum nr. 10/2011 blir det konkludert med at norske forskeres ønske om et utenlandsopphold blir stoppet av manglende tilrettelegging for alle de praktiske problemer som følger med. Dette er sikkert helt riktig. Men mens norske forskere glimrer med sitt fravær verden over, er universiteter og forskningsinstitusjoner i Norge fulle av stipendiater, postdoktorer og unge forskere fra alle verdens land. Hvorfor klarer de det nordmenn ikke får til? Svaret er veldig enkelt: ikke fordi de kan, men fordi de må.

Når korttidskontrakten opphører og det ikke er noen passende jobb å oppdrive der man bor – ja så pakker man kofferten og drar til neste engasjement, om det nå måtte være i USA, Kina eller Norge. Og jammen vet disse menneskene om alle de små og store praktiske problemer som må løses på egen hånd på nytt hver gang, og om alle personlige tap og ofre en slik livsstil medfører.

Så hvorfor blir norske forskere ikke med på denne leken? Svaret er enkelt nok: fordi de kan la være. Her i landet finner forskere en jobb der de bor – ikke fast jobb med det samme riktignok, og kanskje bestemmer man seg for å gi opp forskningen etter hvert. Men jobb blir det, og hvorfor skal man da dra fra familie og venner?

For egentlig er det overraskende at så mange mennesker verden over nedprioriterer private behov til fordel for en svært usikker forskningskarriere. Men det er akkurat disse arbeidsnomadene som holder det internasjonale forskningsmaskineriet i gang med sin delvis påtvungne mobilitet, og som får internasjonal arbeidserfaring, verdensomfattende nettverk og kanskje, en vakker dag, en attraktiv forskerstilling med på kjøpet.

Det er da slett ikke sikkert at det norske forskningslandskapet vil bli så mye bedre hvis Norge sparker ut sine unge forskere like hardt som andre land gjør, og bedre tilrettelegging for forskermobilitet i alle land er helt sikkert veien å gå. Men man kan ikke tilrettelegge i det uendelige, og det er gjerne et lite spark som må til for å få folk opp fra godstolen.

FRIEDERIKE HOFFMANN,
Universitetet i Bergen

GJESTESKRIBENTEN

Forskingens arbeidshester

Sinteff forsker for industrien. *Nofima* gjør det samme for primærnæringene. *Nina* bidrar til kunnskapsgrunnlaget for miljøpolitikken. *Nova* gjør det samme for velferdspolitikken. Dette er fire eksempler på en stor gruppe forskningsinstitusjoner som mangler studenter og politisk oppmerksomhet, men som utfører 40 prosent av forskningen i offentlig sektor – den delen som er ment å være direkte samfunnsnyttig.

Vi snakker om instituttsektoren. Skal vi avskaffe den?

De fleste av instituttene ble etablert i begynnelsen av etterkrigstiden for å bidra til samfunns- og næringsutvikling og en forskningsbasert politikk i ulike sektorer. Til forskjell fra universitetsinstitutter er de tverrfaglige og spesialiserte på hvert sitt felt. Vi har kun ett *Transportøkonomisk institutt* og kun ett *Norges Geotekniske Institutt*. Der publiserer de for eksempel i tverrfaglige spesialtidsskrifter som *Transportation Research* og *Landslides*, men uten å leve i sin egen verden av den grunn. Av instituttsektorens 2500 artikler i internasjonale vitenskapelige tidsskrifter i 2010 hadde hele tre fjerdedeler også forfatteradresser ved norske universiteter og høyskoler. Instituttene bidrar til at forskningen generelt er samfunnsorientert.

Til faglig vedlikehold og videreutvikling får instituttene grunnbevilgninger som tilsvarer femten prosent av inntektene. Resten skaffes gjennom nasjonal eller internasjonal konkurranse om oppdrag eller programmidler. Instituttene er ikke kommersielle, men de er veldig avhengige av et oppdragsmarked. Det var de ikke i starten. Da kom pengene direkte fra departementer og forskningsråd. Oppdragsfinansieringen begynte for alvor på åttitallet og har økt siden. Begrunnelsen er at forskningen skal være brukerorientert og samtidig ha armlengdes avstand til myndighetene.

Likevel har *Aftenposten* avslørt at myndighetene forsøker å styre instituttene forskning når de gir oppdrag. På kommentarplass kalte avisen det for «samrøre» og framhevet universitetet som «en institusjon med større avstand til forvaltning og politiske interesser» (2.1.2011). Kommentaren viser at også mediene har mistet forståelsen for instituttene og deres samfunnsoppgave. Hvordan kom vi dit?

Anbudsreglene har blitt strengere (EØS). Oppdrag skal utlyses i konkurranse. Dette er i seg selv bra, men fører til dyrere oppdragsforskning. Instituttene bruker mye ressurser på å konkurrere om oppdrag de ikke får. Prisnivået gir i sin tur plass til konsultentselskaper som finner det lukrativt å by på de samme oppdragene uten å innberegne forskningskvalitet og armlengdes avstand. Anbudene blir desto mer salgbare.

Dette gjør i sin tur noe med oppdragsgiverne. De oppfatter i økende grad instituttene som kommersielle og forskning som noe de kan bestille på kort tid for å løse et problem de selv skulle ha løst i går. Da blir det enklere å hyre en konsulent – eller å ansette en instituttforsker og gjøre henne til byråkrat – eller å la en grunnforsker utføre oppdraget nesten gratis. Resultatet blir kommersialisering eller politisering eller akademisering av anvendt forskning.

Den første Stoltenberg-regjeringen innførte moms på oppdrag til instituttene. Den nåværende vil skatlegge dem. Begge deler viser at instituttene er satt utenfor forskningspolitikken. Dette er hovedproblemet.

Instituttsektoren avskaffes gradvis uten at noen har bestemt det. Slik fjernes uavhengig forskning som er organisert og finansiert på en forpliktende måte for å møte konkrete samfunnsbehov.

AV GUNNAR SIVERTSEN
spesialrådgiver ved NIFU –
Nordisk institutt for studier
av innovasjon, forskning og
utdanning

«Instituttsektoren
avskaffes gradvis
uten at noen har
bestemt det.»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Bjørn Sverre Hol Haugen, Norunn Askeland, Gunnar Sivertsen og Kristin Hestflått Spilker.

Lucia-opptog med faglig tyngde

HISTORISK BILDE: For en som var til stede på Lucia-festen for etnologi- og folkeminnestudenter og -lærere i Oslo i desember 1965, var det artig å se igjen «det historiske bildet» i *Forskerforum* nr. 10/11. Fremst i prosesjonen går, som nevnt, St. Lucia, alias etnolog og professor II Hilmar Stigum (1897–1976). Men teksten

sier ikke noe om hvem som er ternene hennes, og som er dypt konsentrert i teksten til Lucia-sangen. Bak til venstre skimtes professor Svale Solheim (1903–1971), mens konservator, seinere professor, Olav Bø (1918–1998) går bak til høyre, begge Institutt for folkeminnevitenskap. Andre terner var professor

Oluf Kolsrud og universitetslektor, seinere professor, Brynjulf Alver. Med andre ord: et faglig sterkt opptog.

CARL LAURITZ LUND-IVERSEN,
pensjonist, tidl. førstelektor
Høgskolen i Bergen

Ferie og jobb – går det opp?

ARBEIDSTID: Staten har i de siste årene gitt en rekke goder til eldre arbeidstakere. Vi får en ekstra ferieuke etter 60, og som 62-åring vil jeg få 12 seniordager i tillegg. Det blir mer enn 8 uker ferie til sammen. Samtidig øker arbeidspresset. Semestrene er blitt lengre, fristen for sensur er innskjerpet, og vi skal i større grad enn før være løpende tilgjengelige for studentene. I tillegg skal vi selvfølgelig forske, publisere, drive utadventd virksomhet, bidra til inntjening og holde oss faglig à jour.

Da kan vi få den paradoksale situasjon at en eldre arbeidstaker, som ønsker å gjøre en hundre prosent jobb, får mindre tid til rådighet enn yngre kollegaer. For min del oppdager jeg at det ikke er så lett å ta ut hele ferien. Tiden fra januar til langt ut i juni er belagt med undervisning og eksamensarbeid. Det nye semesteret begynner rundt 20. august, men en kan jo ikke gå rett fra ferie til første forelesning. Så går det stort sett i ett ut året. Ferie må da avikles mellom slutten av juni og begynnelsen av august. Da kan en til nød presse inn sju uker, men så skal en delta på noen seminarer, jobbe litt med kollegaer i andre land, og så ender det hele med betydelig restferie. Selvfølgelig er det mulig å ta ut en dag i uken over hele året, men den må også passes inn mellom forelesninger, veiledning og forskningsarbeid. Det er ikke enkelt.

Jeg skal ikke klage. Vi har en privilegert jobb. Men for mange av oss blir disse ekstra feriedagene svært så fiktive. Noen institusjoner gir mulighet til å ta dette ut i lønn. Det ville vært en bedre idé, å la arbeidstaker kunne velge mellom ekstra lønn eller ekstra ferie. Men problemet er nok at disse godene aldri har vært finansiert. Da blir alternativene å ta dette ut ved å gjøre en dårligere jobb, for eksempel ved å ta ferie midt i semesteret, eller å redusere forskningsinnsatsen. Ingen av løsningene er gode. For mange blir da resultatet at en ignorerer disse ekstra dagene.

KAI A. OLSEN,
professor, Høgskolen i Molde

I

HORIZON 2020 ER LANSERT

– Europeiske forskere skal bruke mer tid i laboratoriene og mindre tid på å fylle ut papirer, sa EUs kommissær for forskning og innovasjon, Maire Geoghegan-Quinn, da hun lanserte det nye rammeprogrammet for forskning, Horizon 2020.

Horizon 2020 skal avløse det sjuende rammeprogrammet (FP7) i 2014. Kommisjonen foreslår å bruke 80 milliarder euro på programmet som skal løpe over en periode på sju år, skriver Forskningsrådet. I Horizon 2020 vil innsatsen bli fokusert på tre felter:

- Fremragende vitenskap
- Industrielt lederskap
- Forskning for å løse samfunnsutfordringene

II

FORSKERE TVINGES TIL Å BRYTE LOVEN

Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) presenterte 30. november tall fra en ny undersøkelse bestilt av Kunnskapsdepartementet for å kartlegge arbeidsvilkårene og tidsbruken til forskere i universitets- og høyskolesektoren. I undersøkelsen kommer det frem at vitenskapelig ansatte i heltidsstillinger ved universiteter og høyskoler i Norge i 2010 jobbet i gjennomsnitt 47,6 timer per uke.

– Dette er ti timer mer enn avtalefestet arbeidstid for statsansatte og nesten åtte timer over den lovligte grensen nedfelt i Arbeidsmiljøloven, sier Bjarne Hodne, leder i Forskerforbundet.

– Forskere «tvinges» slik sett til å bryte loven, for å utføre det arbeidet de ikke får tid til å gjennomføre innenfor ordinær arbeidstid. Dette er en uholdbar situasjon for våre medlemmer, sier Bjarne Hodne.

III

GODE FORHOLD FOR Å DRIVE GRUNNFORSKNING I NORGE

Den norske universitetsforskningen er mer preget av grunnforskning enn det som er vanlig i andre land, viser en studie gjennomført av NIFU på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

45 prosent av det norske universitetspersonalet oppga i 2008 at deres forskning i høy grad var

KURS OG SEMINARER

Forskerforbundet arrangerer følgende kurs og seminarer for tillitsvalgte i januar og februar 2012:

- 19.–20.01.12: Sektorseminar for tillitsvalgte i høyskolesektoren
- 01.–02.02.12: Grunnopplæring trinn III for tillitsvalgte
- 07.02.12: Sektorseminar for tillitsvalgte ved øvrige virksomheter (departementer, forvaltningsorganer etc.)
- 09.–10.02.12: Sektorseminar for tillitsvalgte ved forskningsinstituttene
- 14.–16.02.12: Grunnopplæring trinn II for nye tillitsvalgte (stat)
- 28.02.–01.03.12: Grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte (alle sektorer)

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs. Her finner du også en foreløpig kursplan for hele våren 2012.

grunnforskning/teoretisk forskning, sammenlignet med 30 prosent i de andre landene dekket av undersøkelsen. Kun 25 prosent av de norske respondentene mente deres forskning i høy grad var anvendt eller praktisk orientert.

Rapporten kan lastes ned fra Kunnskapsdepartementets nettsider.

IV

IKKE REDUSERT FRAFALL ETTER KVALITETSREFORMEN

En ny NIFU-rapport sammenlikner studenter som påbegynte sine studier før Kvalitetsreformen i 1999 med to kull som begynte etter reformen i henholdsvis 2003 og 2005. Rapporten viser at frafallet ikke er redusert i løpet av dette tidsrommet, men det er færre som bytter lærested.

Kvalitetsreformen førte til større oppmerksomhet om frafall ved lærestedene, med økt vekt på veiledning og oppfølging av studenter, og med tettere og mer strukturerte studieprogrammer. Resultatene kan tyde på at universitetene har klart å redusere tapet av studenter til de statlige høyskolene, men hvorfor klarer de da ikke å redusere andelen som slutter å studere? NIFU-rapport 38/2011 kan lastes ned fra www.nifu.no.

V

STORTINGET ORIENTERES OM NYTT SAMLET UNIVERSITET PÅ ÅS

Stortinget vedtok i 2008 at Norges Veterinærhøgskole (NVH) og Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) skal samorganiseres til et nytt universitet på Ås. Samtidig ble

det bestemt at Veterinærinstituttet (VI) skulle samlokaliseres med det nye universitetet.

Nå foreligger et skisseprosjekt for et samlet universitet på Ås.

– Dette er en viktig milepæl i realiseringen av å samle veterinærmiljøene med det eksisterende universitetet på Ås, sier statsråd for forskning og høyere utdanning Tora Aasland.

VI

INNLEGG FRA FORSKNINGSPOLITISK SEMINAR OM

FORSKNINGSFINANSIERING
Forskerforbundets årlige forskningspolitiske seminar ble arrangert tirsdag 22. november 2011 på Hotel Bristol i Oslo. Temaet for årets seminar var forskningsfinansiering, og seminaret samlet nærmere 300 deltakere fra utdannings- og forskningssektoren. Innleggene fra seminaret samt presseomtale kan du lese på www.forskerforbundet.no/semnar.

VII

KONTINGENTSATSER – 2012
Forskerforbundet har følgende kontingentsatser i 2012:

- Ordinær kontingent: kr 352,- per mnd. (ansatt i mer enn halv stilling).
- Redusert kontingent: kr 193,- per mnd. (ansatt i halv stilling eller mindre).
- Stipendiat: kr 193,- per mnd.
- Dobbeltmedlem: kr 852,- per år. Dobbeltmedlemmer betaler i tillegg ordinær kontingent til sin profesjonsforening.
- Ikke-yrkesaktiv: kr 444,- per år (pensjonist, student, arbeidsledig, ulønnet permisjon).

VIII

CHIARA BLE MEDLEM NR 18 000

Chiara Consolaro, postdoktor ved Universitetet i Tromsø, ble Forskerforbundets medlem nummer 18 000 da hun meldte seg inn i november. Vi gratulerer!

Chiara Consolaro er 35 år gammel og postdoktor ved Institutt for geologi på UiT. Om hvorfor hun valgte å melde seg inn i Forskerforbundet, sier hun:

– Jeg meldte meg inn i Forskerforbundet fordi jeg synes det er viktig å være med i en fagforening som kan hjelpe meg i tilfelle jeg får problemer i arbeidsforholdet. Det gir styrke å ha en solid organisasjon i ryggen. En annen grunn til at jeg meldte meg inn er at Forskerforbundet har et godt forsikringstilbud til medlemmene.

IX

MEDLEMSRABATT HOS ADVOKAT

Forskerforbundet har samarbeidsavtaler med advokatfirmaene Foss Brynildsen DA i Oslo og Codex Advokat Tromsø AS om rabatt på advokattjenester for våre medlemmer. Avtalene gjelder saksområder som ikke dekkes av Forskerforbundets retningslinjer for juridisk bistand. Avtalene gir medlemmer av Forskerforbundet inntil 1/2 time fri konsultasjon, og ca 30% rabatt på ordinær timepris for ytterligere juridisk bistand. Les mer her: www.forskerforbundet.no/advokat.

X

STIPENDIAT? KJENN DINE RETTIGHETER!

Forskerforbundet har oppdatert introduksjonsheftet om lønns- og arbeidsvilkår for stipendiater. Heftet er nå også tilgjengelig i engelskspråklig utgave. Heftet inneholder mye nyttig informasjon for deg som er ansatt i stipendiatstilling. Du kan laste ned heftet som en pdf-fil, eller bestille det fra sekretariatet: post@forskerforbundet.no.

XI PHD CANDIDATE? KNOW YOUR RIGHTS!

Forskerforbundet (The Norwegian Association of Researchers, NAR) has issued a Handbook for PhD Candidates, with useful information about working conditions and salary levels for PhD candidates employed in Norway. You can download the handbook from our web site, or order free copies from post@forskerforbundet.no.

XII BEHOLD MEDLEMSKAPET VED UTENLANDSOPPHOLD

Medlemmer som reiser på forskningsopphold i Sverige, Danmark,

Finland, USA, Canada, Irland eller Storbritannia får sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundets søsterorganisasjon i det aktuelle landet. Det sørger avtaler om gjensidig gjestemedlemskap for. På samme måte vil utenlandske gjesteforskere som er medlem av en søsterorganisasjon i et av disse landene få sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundet under et forskningsopphold i Norge.

XIII NY JOBB? BRUK MIN SIDE

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister

er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

XIV FØLG FORSKERFORBUNDET PÅ FACEBOOK

Nå kan du få nyheter fra Forskerforbundet på Facebook. Bli tilhenger av Forskerforbundets Facebookside www.facebook.com/forskerforbundet – og tips gjerne andre som du tror kan ha interesse av å følge siden.

Følg oss på facebook!
facebook.com/forskerforbundet

facebook

Følg oss på twitter!
twitter.com/Forsker

twitter

En utfordring for statsråden

Arbeidet med å få ned antall midlertidig ansatte i akademia har pågått over flere år. Saken toppet seg i «Lausungeaksjonen» og overrekkelsen av St.meld. nr. 1 fra grasrota 18.12.2008 til statsråd og andre beslutningstakere. Den politiske virkningen av ulike aktørers innsats i saken ble tydelig i Stoltenberg II-regjeringens plattform fra 2009: «Lage en plan for å redusere midlertidige tilsetninger i akademia.» Regjeringserklæringen ble fulgt opp med opprettelsen av Rindalutvalget, som overleverte sin rapport til statsråden i oktober 2010. Rapporten har vært på høring, og Kunnskapsdepartementet har så langt valgt «frivillighetslinjen» som oppfølgingsstrategi. Statsråden uttalte i en pressemelding i begynnelsen av november 2011 følgende:

«Styrene ved universiteter og høyskoler har ansvar for å redusere andelen midlertidig tilsatte ved institusjonene. Jeg forventer økt oppmerksomhet fra styrenes side og ser fram til å se en

reduert midlertidighet i sektoren med det første.» Statsrådets forventninger bør bli innfridd, for allerede i tildelingsbrevet til institusjonene for 2011 er kravene meget klart formulert: «... bruk av midlertidige tilsetninger reduseres til et absolutt minimum.» Kunnskapsdepartementet pålegger institusjonene å foreta gjennomgang av andelen midlertidige, se på lovligheten av disse, lage oversikter over varighet og hjemmelsgrunnlag og ha årlige drøftelser om midlertidige tilsetninger med tillitsvalgte.

Klarere kan ikke føringerne være, og tydeligere kan ikke kravene formuleres innenfor rammen av det som er presentert som «frivillighetslinjen». Og målet er klart definert i en pressemelding fra Kunnskapsdepartementet 24.03.2010. Der uttaler statsråden at «bruk av midlertidige stillinger skal ned på nivå med sammenlignbare kunnskapsyrker». Statsråd Aasland gav et intervju til Universitetsavisen 24. november 2011. Her uttalte hun at departementet vil følge nøye med på institusjonenes arbeid med å få ned antall midlertidig ansatte. Men uten klare forbedringer vil man fra departementets side vurdere andre tiltak enn frivillighet.

Med de krav og de føringer departementet har presentert for institusjonene, sammen med klare meldinger fra statsråden burde vi forventet et fall i midlertidig ansatte ved universitetene og høyskolene allerede i 2011

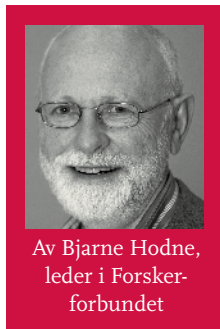
De innrapporterte tallene til Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) forelå i begynnelsen av desember 2011 og viser en motsatt utvikling. Prosentandelen midlertidige årsverk i undervisnings- og forskerstillinger ved statlige universiteter og høyskoler har i snitt gått opp. Den samme utviklingen er dokumentert for gruppen saksbehandlere/utredere. Selv om noen institusjoner kan vise til et visst fall i antall midlertidig ansatte, hjelper dette lite på den samlede statistikken når så mange institusjoner ikke har lyktes med å følge opp styringssignalene fra statsråd og departement. «Frivillighetslinjen» har så langt vært mislykket. Statsråden står overfor en utfordring. Hvilke tiltak vil nå bli vurdert tatt i bruk? For tiltak må komme, og de må virke.

Velstand krever kompetanse

Jeg har et sterkt bilde av geografibøkene mine fra skoletiden. Det er kanskje flere enn jeg som husker forsidebildet av kua som blir heist i land fra lokalbåten? Dette var 60-tallet, og Norge ble framstilt som et land rikt på naturressurser, hardt arbeidende bønder og fiskere og en og annen skipsreder eller samfunnsplanlegger i hatt og frakk. Naturressurser

var synonymt med fisk, vannkraft og poteter. Landet var i gjenreising etter krig og trange kår. Gjenreisningen var i stor grad avhengig av primærnæringene og innsatsen fra små foretak, lokal produksjon og enkel teknologi. Det var en optimistisk tone i lærebøkene våre, vi var sikre på at vi levde i et godt land der dugnadsånden og muskelkraft var en viktig forutsetning for velstandsutviklingen. Få snakket om forskning for utvikling, og veien inn til universitetene var lang og smal for de aller fleste. De få som fant veien, ble immatrikulert ved ett av landets to universitet, ved håndslag fra rektor personlig.

Så kom olja. I løpet av 70-tallet skjedde det en betydelig endring av samfunnsbildet vårt. Oljeplattformen konkurrerte ut nisselua som nasjonalt symbol. Økonomisk vekst fulgte hånd i hånd med teknologisk utvikling. De siste tretti-førti års levestandardutvikling kunne vi ikke ha drømt om i fordums geografitimer. Men det er ikke oljepengene alene som har gitt oss dette, for penger i seg selv gir ingen

Av Bjarne Hodne,
leder i Forskerforbundet

Av Kristin Dæhli,
medlem i Forskerforbundets hovedstyre

velstand. Velstanden ligger i at en stor del av oljeformuen har blitt omsatt til forskning, utvikling og utdanningstiltak innenfor et bredt faglig spekter.

Oljeressursene ser nå ut til å kunne overleve de fleste av oss. Vi må likevel ikke glemme de generasjonene som skal følge etter oss, de vil trenge flere bein å stå på. Vi har beveget oss et betydelig skritt fra en nasjon basert på primærnæringene til å bli et avansert kunnskapssamfunn. Det tar lang tid å bygge og utvikle kompetanse, både i form av forskning og utdanningsnivå. Det er derfor nødvendig å sikre kontinuitet og jevn kapasitet for å opprettholde det kompetansenivået nasjonen har nådd.

God helse, velferd, bærekraftige arbeidsplasser og økonomisk vekst henger nøye sammen, og kraftfulle forsknings- og utdanningsmiljø er en forutsetning for å oppnå dette. Norge er en liten nasjon i verden, som har vært dyktig og heldig nok til å få etablert et solid kunnskapssamfunn. I tiårene framover vil vi være avhengige av å kunne leve av og tjene på de kompetansebaserte tjenestene som nasjonen har lagt grunnlaget for i tiårene forut.

Vi må være oss bevisst at vi nå er et samfunn som har blitt gode på å drive med de vanskelige tingene, og at vi bør fortsette med det. Da må imidlertid både politikere og næringsliv være villige til å bidra med utgifter til inntekts ervervelse.

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Krangler om kvaliteten

De faglig ansatte er spesielt misfornøyd med hvordan egen institusjon tilrettelegger for forskning og annet faglig utviklingsarbeid. 39 prosent, tilsvarende to av fem faglige ansatte, mener situasjonen ikke er tilfredsstillende. – Det er ikke på denne måten vi bygger kunnskapssamfunnet. De som skal skape kunnskapen, får så dårlige betingelser at de ikke kan utføre arbeidet sitt innenfor arbeidsdagen, sier Bjarne Hodne, leder i Forskerforbundet. Han påpeker at det er institusjonenes eget ansvar å legge til rette for at ansatte kan utføre arbeidet sitt.

– Samtidig forventer vi at det blir tatt et klart grep fra statsråden.

Aftenposten 13. desember 2011

Kvinnene tapar i professorkampen

[Bjarne] Hodne frå Forskerforbundet meiner det er svært problematisk at kvinner ikkje kan ha same karriereveg som menn.

– I tillegg går samfunnet glipp av høgkompetente og dyktige forskarar. Me mistar kunnskap gjennom diskriminering.

Han meiner det må setjast i gong tiltak både frå Kunnskapsdepartementet og institusjonane si side for å dempa arbeidspresset.

– Den dyraste og enklaste løysinga på dette er å tilsetja fleire. Ein annan måte er at institusjonane klarar å rydda plass til forskingstid, seier han.

Bergens Tidende 8. desember 2011

Ingen råd på veien

Da Tora Aasland deltok på Forskerforbundets forskningspolitiske seminar i Oslo denne uken utdypet statsråden hvordan den uønskede midlertidigheten skal reduseres.

– Det er to plan det må jobbes på. Det ene er mitt plan. Jeg må være opptatt av ledigheten og stimulere sektoren til å få den ned. I tillegg må jeg se om jeg kan finne ordningen for å hjelpe sektoren til å nå dette målet, sier Aasland.

– Det andre planet er den viktigste jobben, og den er det sektoren selv som må ta. Det kan de gjøre gjennom god personalpolitikk og klare mål om å få ned den uønskede midlertidigheten.

Universitetsavisa NTNU 24. november 2011

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning, museer og kulturminnevern.

Forskerforbundet har 18 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål om dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2010–2012

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet (nestleder)
Kristin Dæhli, NTNU
Marit Eriksen, Høgskolen i Østfold
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen
Kåre-Olav Stensløkken, Universitetet i Oslo
Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)
Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø (2. vara)
Stig Ove Hjelmevoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge HF (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen
Informasjonsleder Unn Rognmo
Spesialrådgiver Birgitte Olafsen
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Rådgiver Elin Havelin Rekdal
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Rådgiver Kjetil Mørk
Rådgiver Tanya Nymo
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Haakon Utne Kierulf
Advokatfullmektig Hildur N. Nilssen
Advokat Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Seksjonsleder Elisabeth Tindeland
Organisasjonskonsulent Natasa Duric
Sekretær Gerd Sandvik
Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen
Økonomikonsulent Siri Johannessen
Regnskapskonsulent Bjørn Jensen
Regnskapssekretær Elisabeth Johansen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Førstesekretær Linda Pettersson
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Renate Storli

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

RETURADRESSE:
FORSKERFORBUNDET
POSTBOKS 1025 SENTRUM
0104 OSLO

B ØKONOMI
ÉCONOMIQUE

DISTRIBUERT AV POSTEN
NORGE
posten
NORGE P.P. PORTO BETALT

Swift Pluss Masse utstyr Men det sees ikke på prisen!

Nyhet! Nå også automatgir med
forhjulstrekk og Traction Control

Kjempesuksessen Swift er nå introdusert i en helt ny, større og svært velutstyrt utgave. Nye Swift er en designperle med firehjulstrekk som setter helt nye standarder. Swift har meget gode kjøreegenskaper og fremkommelighet, samt 5 stjerner i kollisjonstesten NCAP. Bilen lovpries av biljournalistene! Nye Swift har verdens laveste CO2 utslipp for en firehjulstrekket - og det fra en bensinmotor med minimal lokal forurensing. Nye Swift 4x4 er som skapt for norske forhold. Velkommen til en prøvetur! **Swift 4x4 fra 216.900,-**

Plusspakke:

Klimaanlegg • Radio/CD spiller m/rattbetjening • Bluetooth handsfree • 6 høytalere
Cruisecontrol • USB kontakt • 16" Alu.felger • Keyless + startknapp • Ratt og girkule i skinn
Privacy vinduer bak • Tåkelys • El vinduer foran og bak • Varmeseter foran • Norsk Tectyl

Verdi 32.800,- Betal 3.000,- SPAR 29.800,-

SUZUKI

Som skapt for norske forhold!
www.suzuki.no